

รายงานการวิจัย

การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร

Participatory Community Communication In Agricultural Development

ผู้จัดทำ

นางสาวณอมมล สีหะกุล

สาขาพัฒนาการเกษตรและการจัดการทรัพยากร

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

รายงานผลการศึกษาวิจัยต่อสำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

โครงการสนับสนุนงานวิจัยจากงบประมาณ

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พุทธศักราช 2552

RCH

T

58.64

611617

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน 131052

วัน, เดือน, ปี 2.1.110.2557

b. 12596527

เอกสารนี้เป็นทรัพย์สินของหอสมุดฯ ใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้ทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาต
ไม่ว่ากรณีใดๆ หากมีข้อสงสัยหรือต้องการข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อเจ้าหน้าที่หอสมุดฯ

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ก
บทคัดย่อ	ข
คำนิยม	ค
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	2
ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา	2
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	3
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
แนวคิดเรื่องการศึกษาสื่อสารกับการพัฒนา	4
แนวคิดเรื่องสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	6
คุณลักษณะการสื่อสารชุมชน	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	16
เครื่องมือในการวิจัย	16
วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	17
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	18
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
ตอนที่ 1 การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน	20
ตอนที่ 2 การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน	25
ตอนที่ 3 การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาและพัฒนาวน เกษตร(ห้วยหิน)	28
ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของ เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ และในรัศมีมีการกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน	31

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญ

	หน้า
ตอนที่ 5 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของ ของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ห้วยหิน) วิจารณ์ผลการศึกษา	40 48
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ	51 52
เอกสารอ้างอิง	53
ภาคผนวก	54

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. เกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบค่าร้อยละ	18
2. เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย	19
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน	25
4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน	28
5. การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาฯ วน-เกษตร	31
6. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร	32
7. การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร	35
8. การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน	36
9. การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน	38
10. ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร	39
11. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในเครือข่าย	41
12. การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆ ของชาวบ้านในเครือข่าย	44
13. การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่าย	46
14. ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่าย	47

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร

โดย : นางสาวอนอมนวล สีทะกุลัง

การศึกษาเรื่องการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตร บทบาทของการสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทต่างๆของชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตร และเพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการพัฒนาสื่อชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตร ของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน ศูนย์ศึกษา และพัฒนานวนเกษตร(ห้วยหิน) และกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในบริเวณพื้นที่จำนวน 324 ราย โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม จากผลการศึกษาพบว่า

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านโดยเกษตรกรเจ้าของภูมิปัญญามีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดแนวคิดให้แก่เกษตรกรอื่น ๆ อีกทั้งเกษตรกรภายในพื้นที่ยังมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการของเกษตรกร และร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานและแก้ไขปัญหา ร่วมกันโดยนำหลัก SWOT Analysis มาใช้ในการสอบถามความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

ในส่วนของสถานีวิทยุเขาหินซ้อน มีการให้ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการ อีกทั้งผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน สำหรับในส่วนของศูนย์ศึกษาฯนวนเกษตร มีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างศูนย์กับชุมชน คือร่วมกันผ่านกิจกรรม การอบรมสาธิต อีกทั้งยังทำหน้าที่สื่อสารถ่ายทอดการเรียนรู้สู่เกษตรกรรายอื่น ๆ อีกทั้งยังมีการเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์การทำงานเกษตรร่วมกันเป็นประจำ

บทบาทของการสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทต่างๆของชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตรพบว่าสื่อที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเกษตรคือสื่อบุคคลและสื่อกิจกรรม โดยมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร เป็นการช่วยแก้ไขปัญหาของเกษตรกร เช่น ปัญหาหนี้สินและปัญหาการขาดแคลนความรู้ใหม่ ๆ ส่งผลทำให้เกิดการฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงและเป็นการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

สำหรับบทบาทของชุมชนต่อการพัฒนาสื่อชุมชนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ และ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ห้วยหิน) โดยพิจารณาจากกรณีบทบาทและส่วนร่วมในด้านต่างๆของกระบวนการสื่อสารและกิจกรรมการสื่อสารต่างๆของเกษตรกรจำนวน 324 คนพบว่า บทบาทของเกษตรกรต่อการพัฒนาสื่อชุมชนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีบทบาท ส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารคือการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ)อยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือบทบาทในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารคือการร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) เนื่องจากเป็นเกษตรกรไม่มีทักษะความสามารถด้านการผลิตสื่อ ดังนั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นไปได้ยาก สำหรับประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับสื่อชุมชนของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ พบว่า การได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ)และการได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ใหม่ๆ อยู่ในระดับมาก ส่วนผลการศึกษบทบาทชุมชนต่อการพัฒนาสื่อชุมชนของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน พบว่าบทบาทการมีส่วนร่วมในทุกด้านไม่ว่าในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต บทบาทในฐานะผู้รับสาร หรือผู้รับฟังอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด สำหรับประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับสื่อชุมชนของ

ABSTRACT

Subject : Participatory Community Communication In Agricultural Development

The purpose is to study the communication procedure participates in Development Agricultural processes in its community, the role of using communication and various kinds of mass media in community for developing Agriculture and the role of community towards social media in Khao Hin Sorn Royal Development Study Center, Khao Hin Sorn Community Radio Station and the Study Center and Development of Agro Forestry (Huai Hin) and group samples which located on such area about 324 persons by researching process in term of quality as well as quantity. The instruments are questionnaires and interviewing.

As a result of studying the format of communication process to participate in we found that Khao Hin Sorn Royal Development Study Center has organized another local education center by introducing agriculturists who have their ideas and skill participate in being an expert or a speaker to relay his/her ideas to other agriculturists. Moreover, agriculturists in the local area will have a chance to participate in presenting their problem and requirement and accompany in finding the way to operate and solve their problem respectively. SWOT Analysis has been applied to use by asking their ideas, problems and requirement of each agriculturists.

Regarding to Khao Hin Shorn Community Radio Station, they use community leaders and government officers joining to be a moderator. Furthermore, the community leaders of every community participate to be a committee of the Khao Hin Shorn Community Radio Station as well. Regarding to the Study Center and Development of Agro Forestry (Huai Hin), the communication between the Study Center and community have been done through activities such as: setting up a training program, making a presentation / demonstration, attend the meeting, usually talk each others for exchanging the idea and experiences in doing Agro Forestry as basis.

The role of communication and applying various kinds of media to be used in community has the most important role for developing Agriculture. Both human media and activity media can give the useful information for earning a living of agriculturists. Besides, media can help Agriculturalists in solving their problem they have faced and/or educate their knowledge since they have less education. These affection cause the restoration modifies and the livelihood improves accordingly.

The role of the community towards mass media community development of Khao Hin Sorn and the Study Center of Agro Forestry (Huai Hin) by consider from having role and share in the sense of all of the communication process and many communication activities of 324 agriculturists found that a role of the agriculturist is act as a receiver in attending a project, activity, training, demonstration and etc. stand in high level and participating in the least is a role in being a producer or the messenger whom is participating to perform a mass media production that uses in the project and the activity such as (training / demonstration, etc.) Because of their less education in mass media production so participating is quite more difficult.

For the advantage that the agriculturist receives mass community media of Khao Hin Sorn Royal Development Study Center found that having chance in presenting his/her idea or opinion in the project, activity such as (training, demonstration, etc.), and receiving new information and/or the new knowledge stay in high levels.

The result of studying the role of community towards mass media community development of Khao Hin Sorn Community Radio Station found that participating role in every aspects neither in messenger or producer and a role in being a receiver or the listener are in a little levels up to the least.

For the advantage that the agriculturists receive mass community media of Khao Hin Sorn Community Radio Station found that receiving new knowledge, new information from the radio program and having a chance to show idea/opinion is in high levels.

Studying the role of community towards mass media community development under the network of the Agro Forestry Development and Study Center (Huai Hin) found that having the role participates in being a messenger or producer substance and being

a role in planning, sharing are the most. For the role of receiver substance, attending the activity of Study Center (training/ demonstration, etc.) and asking for more information stay in the high level.

For the advantage that villagers under the network of the Agro Forestry Study Center (Huai Hin) receive are the new information and knowledge they gained from the project or activity such as (training/ demonstration, etc.) can apply to be used in earning a living is the most.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คำนิยม

การศึกษาเรื่องการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร ผู้วิจัยเชื่อว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาซึ่งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารผล การศึกษาคงสะท้อนภาพของการพัฒนาการเกษตรผ่านกระบวนการสื่อสารชุมชนได้ไม่มากก็น้อย ผู้วิจัยขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อน สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน และศูนย์ ศึกษาฯ วนเกษตรทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลสัมภาษณ์และให้การช่วยเหลือการลงพื้นที่เก็บข้อมูล แบบสอบถาม ขอบคุนชาวบ้านและเกษตรกรทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถามด้วยความ เป็นมิตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 1

บทนำ

(Introduction)

ความสำคัญของปัญหา (Statement of the problem)

การสื่อสารในสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเกษตร โดยทั่วไปมักเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะการสื่อสารแบบมีลำดับชั้น(hierarchical-vertical communication) หรือการสื่อสารแบบบนลงล่าง(top-down approach) การปฏิรูปทางการเมืองได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและชุมชนของตนเองอย่างกว้างขวาง องค์กรชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้าน การพัฒนาจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรหาก การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน(people participation) หรืออาจมาจากการพัฒนาแบบมิใช่สิ่งที่ประชาชนต้องการ(people need)

จากการพัฒนาที่เริ่มจากความต้องการของชุมชนแทนความต้องการของหน่วยงานรัฐ จึงได้เกิดปรากฏการณ์การพัฒนาแนวใหม่ขึ้นซึ่งก็คือการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม แทนที่เจ้าหน้าที่รัฐจะเป็นผู้นำแนวคิดเรื่องเกษตรแผนใหม่ ก็กลับกลายเป็นเจ้าหน้าที่เกษตรของรัฐต้องไปดูงานการทำไร่นาสวนผสมของผู้นำชาวบ้าน แม้แต่แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงก็เป็นแนวคิดที่ก่อตัวมาจากกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จากแนวการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว จนมาถึงการแสวงหากระบวนการที่สนับสนุนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาแนวใหม่ จึงเป็นการศึกษาถึงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication) ขยายความก็คือการสื่อสารชุมชนเป็นการศึกษาเพื่อค้นคว้าหาช่องทางที่จะนำเอาสื่อทุกประเภทของสังคมมาใช้เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม แบบพึ่งตนเอง และแบบถือเอาประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Human-Centered Development) อาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนเป็นการศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารแบบสองทาง(two-way communication)ซึ่งผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบ(interactive)ทั้งเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการกันอยู่ตลอดเวลาด้วย ลักษณะการไหลของข่าวสาร(flow of information)จึงมีทั้งจากบนลงล่าง ล่างขึ้นบน(bottom-up) และแบบแนวนอน(horizontal) และมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับชุมชน และนอกชุมชน บทบาทต่อการพัฒนาสิ่งต่างๆในชุมชนโดยเฉพาะการเกษตร ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่การศึกษาที่อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยเครือข่ายทางการเกษตรที่

เข้มแข็งเช่นเครือข่ายวณเกษตรของผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม อีกทั้งมีศูนย์พัฒนาเผยแพร่ทางการเกษตรที่มีชื่อเสียง และใกล้ชิดกับชุมชน (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) และมีกลุ่มทางการเกษตรรายย่อยๆ ที่จะใช้เป็นพื้นที่การศึกษาที่หลากหลายในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร อันจะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อสารชุมชนต่อการพัฒนาการเกษตร การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการสื่อสาร และทิศทางการระดมทุนใหม่ของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นต้น.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Objective of the study)

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตร
2. วิเคราะห์บทบาทของการสื่อสารและการใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทต่างๆของชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตร
3. เพื่อศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการพัฒนาสื่อชุมชนเพื่อการพัฒนาการเกษตร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Significance of study)

1. ได้ปรับปรุงระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลธุรกิจชุมชนเขตลาดกระบังให้เกิดประสิทธิภาพ
2. มีระบบฐานข้อมูลธุรกิจชุมชนเขตลาดกระบังสำหรับช่วยในการวางแผน การจัดการและการตัดสินใจในการบริหารงานของธุรกิจชุมชน และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายของธุรกิจชุมชน

ขอบเขตและข้อจำกัดของการศึกษา (Scope and Limitation)

ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนกับเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ กรณีสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อนกับเกษตรกรในรัศมีการกระจายเสียงและกรณีศูนย์ศึกษาและพัฒนาวณเกษตร(ห้วยหิน)กับชาวบ้านในเครือข่าย

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ (Operational Definition of Terms)

การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของชาวบ้าน เกษตรกรหรือกลุ่มเป้าหมายของหน่วยงาน ซึ่งการมีส่วนร่วมในการสื่อสารประกอบด้วย

- การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้วางแผน
- การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ผลิต/ผู้ส่งสาร
- การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้รับสาร
- การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ประเมินผล

รูปแบบของกระบวนการสื่อสาร หมายถึง รูปแบบของกระบวนการสื่อสารที่ประกอบด้วย องค์ประกอบในการสื่อสาร 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน หมายถึง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาวนเกษตร หมายถึง ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ช่วยหิน)กับชาวบ้านในเครือข่าย

เกษตรกร หมายถึง บุคคลที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่อยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริหรืออยู่ในรัศมีการกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

บทที่ 2

การตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Review or Related Literature)

การวิจัยในเรื่องการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตรได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องการสื่อสารกับการพัฒนา (Development Communication)
2. แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)
3. คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (Community communication)
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการสื่อสารกับการพัฒนา - การสื่อสารเป็นสายใยของสังคมและเป็นส่วนประกอบที่แน่นแฟ้นกับกระบวนการสังคมอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารถูกใช้เพื่อส่งเสริมและขยายการพัฒนา ตลอดจนทำให้งานพัฒนาดำเนินไปได้โดยสะดวก การสื่อสารจะทำหน้าที่เป็นกลไกสังคมที่จะผลักดันให้สังคมพัฒนาไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องพัฒนาอาชีพ การพัฒนาการเกษตรกรรม จากวิธีดั้งเดิมมาใช้วิธีการสมัยใหม่หรือวิธีการที่เหมาะสม ตลอดจนถึงการวางแผนครอบครัวหรือการพัฒนาการสาธารณสุข การสื่อสารนับว่ามีบทบาทอย่างสำคัญในอันที่จะช่วยสำรวจสภาวะใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสังคม ช่วยยกระดับความกระตือรือร้นของประชาชน ชี้นำและควบคุมกระบวนการเปลี่ยนแปลง สอนทักษะใหม่ๆแก่ ประชาชน สอนให้ประชาชนคุ้นเคยกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนทำให้ประชาชนเข้าร่วมในโครงการพัฒนา การสื่อสารในลักษณะนี้เรียกว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนา อย่างไรก็ตามการที่ประชาชนจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเกิดจากความสมัครใจของประชาชน เป็นความรู้สึกรู้สึกหรือความต้องการของประชาชนที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของตน

แดเนียล เลอเนอร์ (Daniel Lerner) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการพัฒนาไว้ว่า " การพัฒนาประเทศหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมีระบบ การรวบรวมมวลชนและการเข้ามามีส่วนร่วมในกรณีของประเทศที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งสามประการนี้จะเกิดขึ้นได้ก็โดยผ่านการสื่อสารเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ไม่สามารถดำเนินไปได้ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนอย่าง

เพียงพอจากเครือข่ายของการสื่อสาร ด้วยเหตุนี้ถ้าหากมีการนำการสื่อสารมาใช้ให้ถูกต้องและเพียงพอแล้ว ก็จะสามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนาของประเทศได้อย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นทั้งดัชนีของการพัฒนาและเครื่องมือหรือวิธีการของการพัฒนาสังคม”

เกศินี จุฑาวิจิตร (2542) ได้กล่าวถึงการสื่อสารที่เป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาอย่างแท้จริง ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสาร ประชาชนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งในฐานะผู้รับสารและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนและผลิตเนื้อหาของสื่อ จะเห็นได้ว่าในขณะนี้การเผยแพร่ข่าวสารเพื่อการพัฒนาให้แก่ประชาชนในชนบทไม่ว่าโดยสื่อมวลชนใดๆ ผู้ทำหน้าที่ส่งสารคือผู้กำหนดกิจกรรมการสื่อสารว่า จะเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร เมื่อไร และด้วยความถี่เท่าใด โดยผู้รับสารไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องแต่อย่างใดเลย นอกจากนี้ ผู้รับสารมีโอกาสน้อยมากที่จะได้รับสารซ้ำในจุดที่น่าสนใจหรือที่มีความสลับซับซ้อน แม้สื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งผู้รับสารสามารถอ่านซ้ำได้นั้น มักไม่เหมาะสมกับชาวชนบทที่มีระดับการอ่านเขียนต่ำ เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นต้องเน้นเทคโนโลยีที่ผู้รับสารสามารถเข้าใจสารตามความต้องการและตามความสะดวกของตน ถ้าประชาชนสามารถเข้าใจสาร สามารถเลือกเวลา สถานที่ และความถี่ที่จะรับสารแล้ว ก็น่าเชื่อว่าการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. ต้องเป็นการผลิตในท้องถิ่น ปัจจัยที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง ที่จะทำให้การสื่อสารเพื่อการพัฒนาประสบความสำเร็จ คือ เนื้อหาของสื่อมวลชนได้รับการจัดทำขึ้นในท้องถิ่น เนื้อหาที่ผลิตในท้องถิ่นจะเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงและเข้ากับสภาพของผู้รับสาร

การผลิตสื่อ ต้องเริ่มจากสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่และต้องมีลักษณะสอดคล้องกับสิ่งที่ชุมชนมี และสอดคล้องกับความเป็นจริงและความต้องการของชุมชน เป็นเหมือนวัคซีนป้องกันปัญหาการพึ่งพาและการครอบงำจากภายนอก นอกจากนี้ การกระทำได้ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของประชาชนในท้องถิ่น

3. ต้องสนับสนุนบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมหรือนักพัฒนา ปัจจุบันในสังคมไทยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมในชนบทน้อยมาก และคงไม่สามารถเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่เหล่านี้ได้มากนัก เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ วิธีเดียวที่จะแก้ปัญหานี้ได้ คือ การให้เจ้าหน้าที่เหล่านี้ทำงานให้หนักขึ้นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ก็คือ การนำเทคนิคและเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมวลชนมาใช้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ส่งเสริม

4. **ด้านมนุษยธรรม** การสื่อสารต้องมีมนุษยธรรม หมายความว่า การสื่อสารและการใช้สื่อต้องถือเอาคน เป็นเป้าหมาย มิใช่เอาเทคโนโลยีหรือผลกำไรเป็นเป้าหมาย

5. **ด้านคุณค่า** การสื่อสารและการใช้สื่อ ต้องช่วยให้ประชาชนเชื่อมั่นในระบบคุณค่าดั้งเดิมอันดีงามที่ตนมีอยู่ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงอันใด การเปลี่ยนแปลงนั้นต้องสอดคล้องกับคุณค่าเดิม

6. **ด้านการสร้างความเข้าใจ** การใช้สื่อต้องช่วยให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจปัญหาและสภาพแวดล้อมของตนเอง เช่นคนในชุมชนจำเป็นต้องรู้ว่าเหตุใดหมู่บ้านของตนจึงแห้งแล้ง ทั้งที่ในอดีตเคยอุดมสมบูรณ์ การรู้สาเหตุที่แท้จริงนั้นเป็นก้าวสั้นๆ ก้าวหนึ่ง แต่เป็นก้าวที่สำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

7. **ด้านความเป็นชุมชนการใช้สื่อ** จะต้องเป็นหนทางให้ประชาชนเข้าใจความหมายของ "ความเป็นชุมชน" อย่างแท้จริงและในขอบเขตที่กว้างขึ้น แต่ก่อนเรามีธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่มุ่งส่งเสริมบำรุงให้สมานฉันท์ทั้งภายในชุมชนและระหว่างชุมชน ให้มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น เช่น งานบุญพระเวส งานเลี้ยงกลอง งานแข่งเรือ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ในยามที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสบความทุกข์ยาก ปัจจุบันเมื่อเรามีการสื่อสารมวลชนที่ทันสมัยแล้ว การสื่อสารนั้นก็ควรจะถูกนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างสมานฉันท์ในหมู่ประชาชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ดังนั้นสรุปได้ว่า หลักการที่สำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ก็คือ การที่ประชาชนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารทุกขั้นตอน โดยมีใช้เป็นแต่เพียงผู้รับสารเท่านั้น และที่สำคัญที่สุด การสื่อสารต่างๆ เหล่านี้จะต้องยึด คน เป็นเป้าหมาย

2. แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ 2548 ได้กล่าวถึง หลักการและกระบวนการของ "การมีส่วนร่วม" ไว้ดังนี้

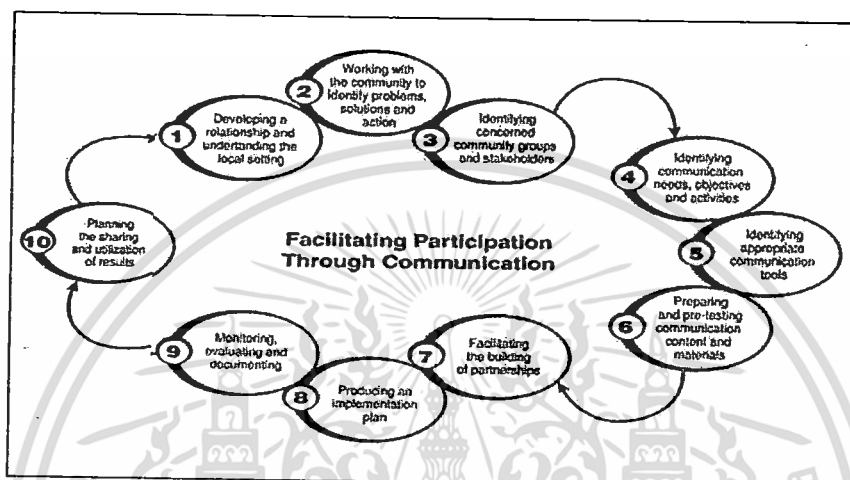
1. **การระดมความคิด** คือ การคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมคิด มิใช่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว บนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพ

2. **การวางแผน** คือ นำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกัน ด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย (คน สิ่งของ งบประมาณ เวลา ฯลฯ)

3. **การลงมือทำ** คือ การนำแผนงานที่ได้ ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้

4. **การติดตามประเมินผล** คือ ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำ และแก้ปัญหากที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น

5. การรับประโยชน์ร่วมกัน มีทั้งผลประโยชน์ทางรูปธรรมที่ต้องการให้เกิดตามกิจกรรมที่ทำนั้น และผลประโยชน์โดยอ้อม แต่มีความสำคัญมาก คือ การเรียนรู้จากการร่วมคิดร่วมทำ และความสัมพันธ์ระหว่างภาคีที่พัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่สมานฉันท์ เสมอภาค และเอื้ออาทรกันมากขึ้นเป็นลำดับ

ภาพที่ 1 : The participatory development communication model.

ที่มา : How to plan a participatory development communication strategy.

<http://www.transcape.org/cms/index.php/Involving-the-Community.html>

สำหรับแนวคิดเชิงเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วม (Participatory vs Non-participatory Communications) ปาวิชาติ สถาปิตานนท์ 2549 ได้เปรียบเทียบแนวคิดของ Dagron (2000) , Singhal (2001), Sthapitanonda (2004) เอาไว้ดังนี้

1. การสื่อสารแนวระนาบ (Horizontal) กับการสื่อสารแนวตั้ง (Vertical) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารของบุคคลที่กระตือรือร้น ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆร่วมกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน และความเคารพซึ่งกันและกัน ในขณะที่การสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการสั่งการของบุคคลที่มีสถานภาพสูงกว่าไปยังบุคคลที่มีสถานภาพต่ำกว่า

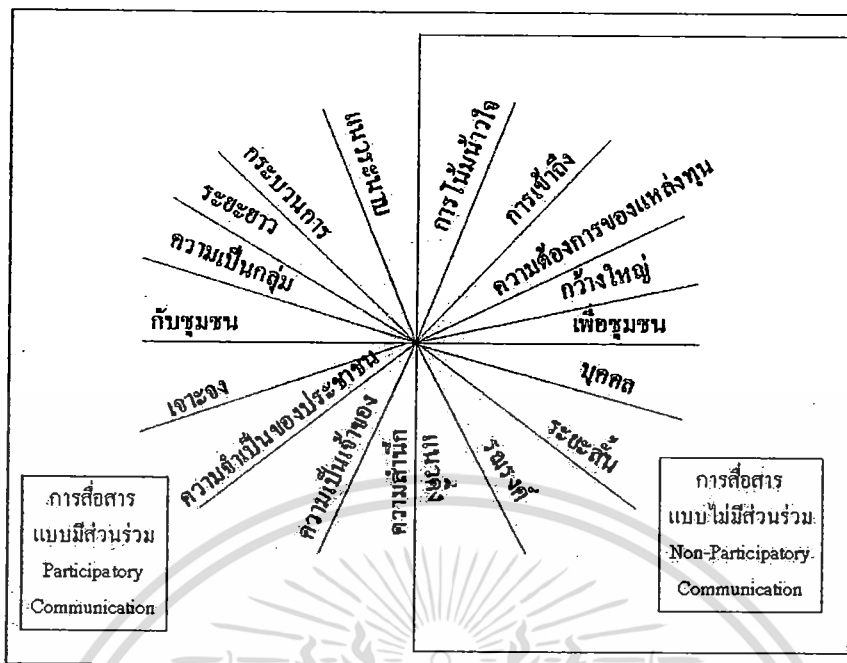
2. กระบวนการ (Process) กับการรณรงค์ (Campaign) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เน้นหนักเกี่ยวกับกระบวนการเชิงปรีชาหาหรือในทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การรับรู้ การทำความเข้าใจ ร่วมกัน การตัดสินใจและการดำเนินการร่วมกัน ไปจนถึงการรับผลต่างๆที่เกิดขึ้นร่วมกัน ในขณะที่ การสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการรณรงค์เพื่อการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมต่างๆอย่างรวดเร็ว และเป็นไปในทิศทางที่ผู้ริเริ่มการรณรงค์ตั้งเป้าหมายไว้ล่วงหน้า

3. ระยะยาว (Long Term) กับ ระยะสั้น (Short Term) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เน้น การแสวงหาการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวและยั่งยืนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ส่วนการ สื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมเน้นการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในระยะสั้นและภายใต้ระยะเวลาที่ เร่งด่วน

4. ความเป็นกลุ่ม (Collective) กับความเป็นบุคคล (Individual) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เน้นการเชิญชวนกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการต่างๆใน ลักษณะของกลุ่มบุคคล ส่วนการสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมเน้นการดำเนินการต่างๆที่จะกระตุ้นแต่ ละบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรม

5. กับชุมชน (With Community) กับ เพื่อชุมชน (For Community) การสื่อสารแบบมี ส่วนร่วมเน้นการทำงานร่วมกันระหว่างบุคคลภายนอกกับสมาชิกในชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนทำ หน้าที่เป็นผู้ริเริ่ม วางแผน และดำเนินการต่างๆ ในขณะที่บุคคลภายนอกอาจทำหน้าที่เป็น ผู้สนับสนุน ส่วนการสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมเน้นการริเริ่มต่างๆโดยบุคคลภายนอกเป็นหลักโดย เชื่อมั่นว่าการกระทำดังกล่าวจะนำพาชุมชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

6. ความเจาะจง (Specific) กับความกว้างใหญ่ (Mass) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้ ความสำคัญกับแต่ละชุมชนเป็นการเจาะจง โดยสนับสนุนให้ชุมชนเกิดการปรับตัวในเชิงเนื้อหา สาระ ภาษาวัฒนธรรม และช่องทางการสื่อสารกันเอง ในขณะที่การสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมเน้น การนำเสนอประเด็นปัญหาระดับใหญ่เข้าสู่ชุมชน โดยอาจมองข้ามความแตกต่างเชิงภาษาหรือ วัฒนธรรมต่างๆของสมาชิกในชุมชน

ภาพที่ 2 : การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วม

ที่มา : การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน 2549

7. ความจำเป็นของประชาชน (People's Need) กับ ความต้องการของแหล่งทุน (Donors ' musts) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการหารือร่วมกันของชุมชนและการพัฒนาเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อช่วยกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนสามารถระบุประเด็นปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง ในขณะที่การสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการต่างๆเพื่อตอบสนองความต้องการของแหล่งทุนเป็นหลัก

8. ความสำนึก (Consciousness) กับ การโน้มน้าวใจ (Persuasion) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับการยกระดับความสำนึกและความเข้าใจของสาธารณชนที่มีต่อความจริงทางสังคม และประเด็นปัญหาต่างๆ ตลอดจนทางออกต่างๆ ในขณะที่การสื่อสารแบบไม่มีส่วนร่วมเน้นหนักในด้านการโน้มน้าวใจให้สาธารณชนเกิดการเปลี่ยนในเชิงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ของผู้กำหนดนโยบายเท่านั้น

นอกจากนี้องค์การ UNESCO ได้ให้ความหมายกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) ไว้เมื่อปี 1977 ว่าการสื่อสารในแนวนนี้ได้เน้นหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ (อ้างในโน นูมพล รอดคำดี ,2542)

1.การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง การเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชน สื่อยอมเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกรายการ หรือเข้าไปจัดทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเองได้ทราบ

เท่าที่ไม่ได้ขัดกับกฎหมาย นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางที่จะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความต้องการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รวมทั้งการเสนอให้มีการปรับเปลี่ยนได้ แม้แต่คณะดำเนินงานหรือผู้ควบคุมการทำงานของสื่อนั้นก็สามารถเปลี่ยนได้

2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมในทุกๆ ระดับในกระบวนการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการสื่อสารภายในชุมชน ตั้งแต่เริ่มคิดไปจนกระทั่งการผลิตการจัดการ การใช้สื่อชุมชนต่างๆ ประชาชนในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมหรือมีโอกาสเข้าร่วมได้ทุกขั้นตอน ซึ่งสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมได้ 3 ระดับ ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร (Audience / Receiver / Users) เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ ไปจนกระทั่งเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว

2.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร / ผู้ผลิต (Sender / Producer) เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตนั้น แบ่งได้หลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ ได้แก่ ขั้นตอนการผลิต (Pre-production Stage) ขั้นตอนการผลิต (Production Stage) และขั้นหลังการผลิต (Post-production Stage)

2.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker / Planner) เป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม ในระดับกว้าง หมายถึง การวางแผนและกำหนดนโยบายดำเนินการใช้สื่อเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภท เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ ส่วนในระดับแคบลงมา อาจะหมายถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน ซึ่งในการมีส่วนร่วมนี้ ชุมชนเองจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองความต้องการของชุมชนซึ่งสังเกตได้ว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงมากขึ้นเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นตอนการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมจนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้าย คือ ระดับการวางแผนนโยบายนี้ ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

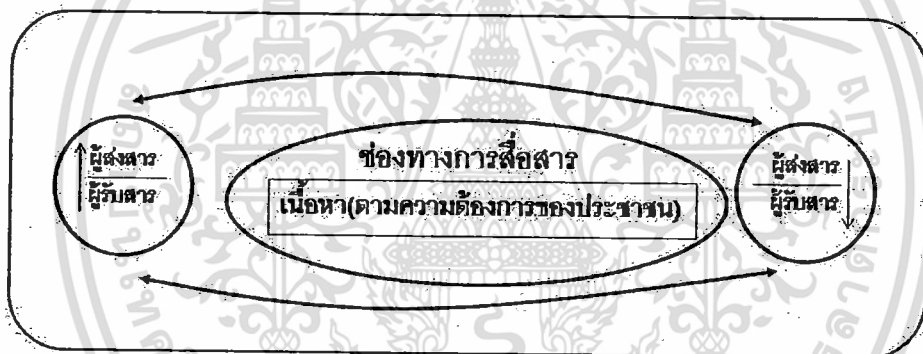
3. การจัดการด้วยตนเอง (Self-management) การมีส่วนร่วมที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใดก็คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองตามวิถีทางกระบวนการประชาธิปไตย

และการตัดสินใจนั้นประชาชนในชุมชนมีอำนาจตัดสินใจตั้งแต่เริ่มคิด วางแผน ไปจนกระทั่งการกำหนดนโยบายการบริหารและการลงมือผลิตสื่อด้วยตนเอง ยูเนสโกยอมรับการจัดการด้วยตนเองจะต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนการเข้าถึงสื่อ และการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้มากและสามารถทำได้ง่ายกว่า

3. คุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน (Community communication)

กาญจนา แก้วเทพ 2543 ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของการสื่อสารแบบสองทางว่ามีดังนี้

1. เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบ (interactive) กันอยู่ตลอดเวลาทั้งในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ การสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา

ภาพที่ 3: การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication)

ที่มา : สื่อเพื่อชุมชนการประมวลองค์ความรู้ 2543

2. ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of Information) ในขณะที่กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบกระแสนั้นทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างจำกัด คือมีการไหลของข่าวสารอย่างจำกัดคือไหลจากเบื้องบน (เจ้าหน้าที่รัฐ) ไปสู่เบื้องล่าง(ประชาชน) เท่านั้นแต่การสื่อสารชุมชนนั้นการหลังไหลของสารจะมีทิศทางที่หลากหลายทั้งจากบนลงล่าง(Top-down) แบบล่างสู่บน(Bottom-up)และแบบแนวนอน (Horizontal) ดังนั้นข่าวสารจึงอาจไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชนบทในเวลาเดียวกัน ชาวบ้านอาจ

ส่งสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่รัฐหรือมีการแลกเปลี่ยนติดต่อข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน (การสร้างเครือข่ายชุมชนหรือการศึกษาจากกลุ่มชาวบ้าน)

ในเรื่องทิศทางการไหลของข่าวสารนั้นนอกจากจะใช้มิติ (dimension) เรื่องทิศทางเป็นเกณฑ์พิจารณาเช่น Pavelka (1978) ใช้เกณฑ์เรื่องขอบเขตของชุมชนเป็นตัวแบ่งเป็น "ขอบเขตภายในชุมชน" และ "ขอบเขตภายนอกชุมชน" ในเกณฑ์นี้ทำให้มองเห็นทิศทางการไหลของข่าวสารใน 3 ทิศทางคือการไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อส่งสารเรื่องราวชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก และการใช้การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารในชุมชนกันเอง เพื่อช่วยยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความต้องการและการแสดงออกซึ่งการเป็นตัวของตัวเองของชุมชน

อีกทั้งจุมพล รอดคำดี, 2527 (อ้างใน จำเริญ ไยชิดและคณะ, 2547) ยังได้กล่าวถึงรูปแบบของสื่อชุมชน มีดังนี้

1. **สื่อบุคคล (Human Media or Personal Media)** เป็นสื่อพื้นฐานดั้งเดิมของมนุษย์ และเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารระหว่างบุคคลจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อกลไกการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาทุกยุคทุกสมัย โดยมี "คำพูด" เป็นพาหนะที่สำคัญ แม้ในยุคที่มีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างกว้างไกลเช่นปัจจุบัน โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication) ได้แก่ การสื่อสารระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา (Face-to-Face Communication) เช่น การพูดคุย ยิ้ม โบกมือทักทาย ฯลฯ หรืออาจจะเป็นการสื่อสารแบบไม่เห็นหน้าค่าตา (Interposed Communication) เช่น การคุยกันทางโทรศัพท์ การใช้โทรเลขหรือจดหมาย การสื่อสารผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ต ฯลฯ รวมถึงการสื่อสารกลุ่มย่อย (Small Group communication) ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกลุ่มเล็กๆ ที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง เช่น การสัมมนาในกลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็น เป็นต้น การสื่อสารดังกล่าวเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) นั่นคือ ผู้สื่อสารทั้งคู่จะผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร นอกจากนี้การสื่อสารแบบสองทางนี้ยังมีบทบาทสำคัญต่อการโน้มน้าวใจและชักจูงใจ เพราะเมื่อผู้รับสารเกิดความไม่เข้าใจหรือไม่แน่ใจก็สามารถจะซักถาม หรือขอคำยืนยันจากแหล่งสารได้อย่างทันทีในระยะเวลาอันรวดเร็ว

2. **สื่อมวลชน (Mass Media)** เป็นสื่อที่มีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนา เนื่องจากมีลักษณะเฉพาะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาหลายๆ ประการ เช่น มีความกว้างไกลในการกระจายไปยังพื้นที่ต่างๆ มีความรวดเร็วในการถ่ายทอดข่าวสารได้อย่างถูกต้อง แม่นยำตรงกับ

วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารและมีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ (หนังสือพิมพ์ นิตยสาร)

บทบาทของสื่อมวลชนในการพัฒนานั้น อาจกล่าวได้ว่า สื่อมวลชน มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับปัจเจกชน และการเปลี่ยนแปลงในระดับสังคม เช่น การทำให้ประชาชนมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลและลึกซึ้งมากขึ้น มองเห็นประโยชน์ของการพัฒนา เกิดจิตสำนึกในความเป็นชาติ จิตสำนึกในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม เกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ

3. สื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้นมาโดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจง และมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม ในรูปแบบสื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ จดสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ โบปลิว จดหมายข่าว คู่มือ วีดิทัศน์ เทป นิทรรศการ เป็นต้น นอกจากนี้สื่อเฉพาะกิจยังเป็นสื่อที่สามารถควบคุมได้ ทั้งในแง่ความถูกต้องของเนื้อหาตาม ข้อเท็จจริงและแนวคิด อีกทั้งยังเป็นสื่อที่ค่อนข้างมั่นใจได้ว่าจะสามารถเข้าถึงตัวผู้รับสารได้เป็นอย่างดี ซึ่งโครงการพัฒนาโครงการใดโครงการหนึ่ง อาจจะมีการผลิตสื่อเฉพาะกิจขึ้นมา เพื่อเป้าหมายเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป เช่น โครงการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ มีการผลิตวีดิทัศน์และสไลด์สำหรับหญิงบริการ เพื่อให้มีความรู้ในการป้องกันตัวเอง ผลิตคู่มือสำหรับบุคลากรด้านสาธารณสุขและนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้ความปรึกษาแก่ผู้ติดเชื้อเอดส์และครอบครัว ผลิตโปสเตอร์ แผ่นพับ ให้ความรู้ที่ถูกต้องสำหรับเยาวชน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่ผู้ผลิตสื่อต้องมีและตระหนัก ก็คือ การเลือกชนิดของสื่อ เนื้อหา และวิธีการนำเสนออย่างพิถีพิถันให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายอีกด้วย

4. สื่อพื้นบ้าน (Folk Media) เป็นสื่อที่เกิดขึ้นพร้อมกับมนุษย์ โดยได้รับการถ่ายทอดจากบรรพชนรุ่นก่อนๆ สืบต่อมาจนถึงประชาชนรุ่นปัจจุบัน สื่อพื้นบ้านนับว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพและมีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์สังคมอย่างยิ่ง รวมทั้งเป็นเครื่องมือสื่อสารที่สำคัญของมนุษย์มาหลายยุคหลายสมัยและมนุษย์ทุกคนมีการสื่อสารนี้กันอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคกัน แต่การที่จะนำสื่อดังกล่าวมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาสังคมหรือพัฒนาท้องถิ่นอย่างจริงจังนั้นยังมีอยู่น้อยมาก จากแนวคิดซึ่งยอมรับกันว่า การสื่อสารและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด และการสื่อสารมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้น จึงส่งผลให้เกิดการยอมรับว่าวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น ประเพณี พิธีกรรม การละเล่น ดนตรี ฯลฯ ก็คือ "สื่อ" อีกรูปแบบหนึ่งนั่นเอง ซึ่งอาจมีชื่อเรียกต่างกันไป เช่น สื่อพื้นบ้าน สื่อประเพณี สื่อวัฒนธรรม สื่อพื้นเมืองหรือสื่อท้องถิ่น เป็นต้น

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลที่เด่นชัดของสื่อพื้นบ้าน คือ การทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงความ เป็นพวกเดียวกัน หรือกลุ่มเดียวกัน มีความภาคภูมิใจ นำมาซึ่งความกลมกลืนกับวิถีชีวิตไม่ ก่อให้เกิดความแปลกแยกและสับสน เช่น เรา รู้สึกว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ไพเราะมากที่สุด เพลง ไทยเป็นเพลงที่ไพเราะที่สุด หรือคนภาคเหนือรู้สึกว่า การได้พูดภาษาถิ่นของตนสามารถสื่อ ความรู้สึกได้ดีและมากกว่าการพูดภาษากลาง เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดวงพร คำคุณวัฒน์ (2548) ศึกษาเรื่องชุมชนชีวิตหอกระจายข่าวสารด้วยการสื่อสารแบบมี ส่วนร่วม ได้ศึกษาถึงวิธีการดำเนินงานหอกระจายข่าวที่สนองตอบความต้องการของชุมชนอย่าง ยั่งยืน ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของหอกระจายข่าวในเขตพื้นที่ 7 หมู่บ้านของอำเภอประทิว จังหวัดชุมพร พบว่าวิธีการดำเนินงานหอกระจายข่าวสารที่สนองตอบความต้องการของชุมชน อย่างยั่งยืนประกอบด้วยกลุ่มผู้ปฏิบัติงานหอกระจายข่าว สารปฏิบัติงานหอกระจายข่าว โดยเฉลี่ย 3-4 คนที่มีคุณสมบัติมีใจรัก มีเวลา และมีประสบการณ์ คนกลุ่มนี้มีผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มคนมีความรู้ ความเข้าใจและรับผิดชอบ ในการบริหารงานและการจัดการกระจายเสียงรวมทั้งสามารถถ่ายทอด ความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ การประชุมหมู่บ้านเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการกระจายเสียงมีความสม่ำเสมอ เนื่องจากมีผู้ร่วมงานหลายคน การจัดเป็นไปตามความ สะดวกของผู้จัดจึงมักไม่ได้จัดตามผังรายการมีการนำเสนอเนื้อหาภายในชุมชน และมีการ เลือกสรรเนื้อหาภายนอกชุมชนมากขึ้นด้วยวิธีการที่หลากหลาย ชาวบ้านเป็นผู้รับฟังที่มีส่วนร่วม กำหนดการดำเนินงาน อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อให้หอกระจายข่าวมีบทบาทมากขึ้นใน ชุมชนประการสำคัญมีเครือข่ายผู้ปฏิบัติที่สนับสนุนซึ่งกันและกันสำหรับปัจจัยที่ทำให้การ ดำเนินงานหอกระจายข่าวสารมีความยั่งยืนคือผู้นำชุมชนมีทัศนคติที่ดี ผู้ปฏิบัติงานมีปริมาณและ คุณภาพที่เหมาะสม ชุมชนมีส่วนร่วมในงานการมีเครือข่ายเข้มแข็ง ตลอดจนความตั้งใจและความสม่ำเสมอในการสนับสนุนของบุคคลและหน่วยงานภายนอก

ศิวพร ศรีสมัย (2547) ศึกษาเรื่องอินเทอร์เน็ตตำบล:กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการใช้อินเทอร์เน็ตตำบล และลักษณะการบริหารจัดการ อินเทอร์เน็ตตำบลสำหรับชุมชน พบว่าอินเทอร์เน็ตตำบลยังเป็นเทคโนโลยีที่อยู่ในระยะเริ่มต้นของ การแพร่กระจายสู่ชุมชนชนบทสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่รับรู้ถึงโครงการอินเทอร์เน็ตตำบล การ รับรู้ของสมาชิกชุมชนอยู่ในระดับผิวเผินอาจรับรู้ในหลักการและประโยชน์ของอินเทอร์เน็ตแต่ยังไม่ มีโอกาสเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและปัญหาของชุมชน การนำนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศสู่ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชนบทต้องการระยะเวลาและการศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่องก่อนที่สื่ออินเทอร์เน็ต

ตำบลจะได้รับการพัฒนาสู่ฐานะ สื่อเพื่อชุมชน ดังนั้นแนวคิดการพัฒนาสื่ออินเทอร์เน็ตให้เป็นสื่อเพื่อชุมชนต้องผ่านหลายขั้นตอนและพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ทั้งระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ ความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการใช้เทคโนโลยี และที่สำคัญที่สุดความเข้าใจในหลักการของสื่อเพื่อชุมชนของ อบต.และสมาชิกชุมชน

ดวงเดือน จุลกรานต์ (2548) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเมือง : กรณีศึกษาแขวงหิรัญรุจี เขตธนบุรี กรุงเทพมหานครพบว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนเมือง ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการประชุม ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล พบว่าการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมพบว่าคณะกรรมการชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแตกต่างกัน คณะกรรมการชุมชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแตกต่างกัน คณะกรรมการชุมชนที่ได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแตกต่างกัน คณะกรรมการชุมชนที่ได้รับความรู้จากการอบรมเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก จะมีส่วนร่วมมากกว่าคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับความรู้จากการอบรมต่ำ คณะกรรมการที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอยู่ในระดับมาก จะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขยาเสพติดมากกว่าคณะกรรมการชุมชนที่ได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และควรจัดระบบการรับแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับยาเสพติด พร้อมทั้งต้องปกปิดและให้ความปลอดภัยกับผู้แจ้งเบาะแส ควรมีการรณรงค์ชักชวนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการชุมชน เพื่อนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

(Research Methodologies)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะทำการศึกษาในงานวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. ประชากรในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคประชาชน เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ชาวบ้านหรือเกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ในการพัฒนาของหน่วยงานข้างต้น ซึ่งอยู่ในเขตตำบลเขาหินซ้อน ตำบลบ้านช่อง และตำบล เกาะขนุน อำเภอพนมสารคาม และตำบลลาดกระหิง อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน และศูนย์ศึกษาและพัฒนาวน เกษตร (ห้วยหิน)

ในการวิจัยเชิงปริมาณได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 324 ราย ครอบคลุมพื้นที่ของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ 150 รายในอำเภอพนมสารคาม (ต.เขาหินซ้อน, ต.บ้านช่อง, ต.เกาะขนุน) สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน 150 รายในอำเภอพนมสารคาม (ต.เขาหินซ้อน, ต.บ้านช่อง, ต.เกาะขนุน) จังหวัดฉะเชิงเทรา และชาวบ้านเครือข่ายศูนย์ศึกษาและ พัฒนาวนเกษตร (ห้วยหิน) 5 จังหวัดในภาคตะวันออก(ฉะเชิงเทรา, สระแก้ว, จันทบุรี, ระยอง, ตราด) 24 ราย

สถานที่ทำการศึกษา

ทำการศึกษาในพื้นที่อำเภอพนมสารคามและอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา

เครื่องมือในการวิจัย

1.แบบสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน และ เครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตร โดยประเด็นคำถามหลักๆ ในการสัมภาษณ์มีดังนี้

กระบวนการสื่อสาร

1. บทบาทของหน่วยงานในการสื่อสารกับชาวบ้าน/ชุมชนเป็นอย่างไร

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

2. สื่อและเนื้อหาที่หน่วยงานใช้ในการสื่อสารกับชาวบ้าน/ชุมชนมีอะไรบ้าง และคิดว่าสื่อชนิดใดที่มีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการ/กิจกรรมมากที่สุด

3. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินโครงการ/ กิจกรรมมีอะไรบ้าง และมีวิธีแก้ไขปัญหาอย่างไร

4. โครงสร้างคณะทำงานของหน่วยงานเป็นอย่างไร

กระบวนการมีส่วนร่วม

1. มีการสอบถามความต้องการหรือประชุมร่วมกันกับชาวบ้านก่อนเริ่มโครงการหรือกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร

2. มีโครงการ/กิจกรรมใดบ้างที่มีการสอบถามความต้องการหรือประชุมร่วมกันกับชาวบ้านก่อนเริ่มโครงการ/ กิจกรรม ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างไร (ยกตัวอย่างโครงการ)

- ร่วมเป็นคณะทำงานหรือคณะกรรมการ

- ร่วมประชุม

- ร่วมเป็นวิทยากร

- ร่วมทำสื่อ โปสเตอร์ ป้าย หรือเอกสาร

- ร่วมทำหลักสูตรการอบรม/การสาธิต

- ร่วมทำกิจกรรมอื่นๆ

3. มีการติดตามประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ/ กิจกรรมหรือไม่

4. ชาวบ้านได้เข้ามาถามหรือขอคำปรึกษากับทางหน่วยงานหรือไม่ อย่างไร

2.แบบสอบถาม ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากชาวบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาโดยจำแนกแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไปของชาวบ้าน

2. การเปิดรับข้อมูลข่าวสารของชาวบ้าน

3. การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้าน

4. การใช้ประโยชน์จากการสื่อสารชุมชนของชาวบ้าน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมในครั้งนี้จะนำมาวิเคราะห์เชิงปริมาณและนำค่าร้อยละมาแปลผลและอธิบายในเชิงพรรณนา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการแจกแจงของข้อมูลเป็นร้อยละและค่าเฉลี่ย ดังนี้

ใช้สูตรการคำนวณหาค่าร้อยละของข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

$$\text{ร้อยละ} = \frac{X \times 100}{N}$$

เกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบค่าร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง (พัศตร์ วิชา ศรีสุข,2546) มีความหมายในทางการประเมิน ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบค่าร้อยละ

ช่วงร้อยละ	หมายถึง
80.1 - 100	มีการมีส่วนร่วมในระดับที่มากที่สุด
60.1 - 80	มีการมีส่วนร่วมในระดับที่มาก
40.1 - 60	มีการมีส่วนร่วมในระดับที่ปานกลาง
20.1 - 40	มีการมีส่วนร่วมในระดับที่น้อย
0 - 20	มีการมีส่วนร่วมในระดับที่น้อยที่สุด

ใช้สูตรการคำนวณหาค่าเฉลี่ย

$$\text{ค่าเฉลี่ย} = \frac{x(5) + x(4) + x(3) + x(2) + x(1)}{N}$$

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของระดับการได้รับประโยชน์จากการสื่อสาร โดยแบ่งช่วงระดับคะแนนออกเป็น 5 ระดับ (Likert,1961) ดังนี้

ตารางที่ 2 เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย

ระดับคะแนน	มีค่าเฉลี่ยระหว่าง
มากที่สุด	4.51 – 5.00
มาก	3.51 – 4.50
ปานกลาง	2.51 – 3.50
น้อย	1.51 – 2.50
น้อยที่สุด	1.00 – 1.50

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 4
ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล
(Findings and Results)

ผลการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาและพัฒนาวน

เกษตร(ห้วยหิน)

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯและในรัศมีการกระจายเสียงของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน

ตอนที่ 5 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ห้วยหิน)

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน บทบาทของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

ข้อมูลพื้นฐาน ในอดีตพื้นที่บริเวณเขาหินซ้อนจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเขาหินเล็กใหญ่ทับซ้อนกันอยู่ทั่วไป เพียงชั่วระยะเวลา 30 กว่าปี ต่อมาการคมนาคมสะดวกทำให้ผู้คนเดินทางเข้าไปในพื้นที่ได้สะดวก ผลที่ตามมาคือมีการทำลายป่าเพื่อนำพื้นที่มาใช้เพาะปลูกเป็นจำนวนมากจนทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายเป็นพื้นที่เสื่อมโทรมและมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสูง จนกระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่ดังกล่าว และทรงคิดหา แนวทางในการแก้ไขเพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎรโดยใช้วิชาการในหลายๆด้านประกอบกัน เป็นการดำเนินการแก้ไขในลักษณะผสมผสานของหลายๆ หน่วยงานจึงมี พระราชดำริให้หน่วยงานจากกรมกองต่างๆ มาร่วมกัน พัฒนาพื้นที่แห่งนี้ เป็นศูนย์ศึกษาตัวอย่างประโยชน์ ที่ เกิดขึ้นได้เป็นสองทางคือต้นทางซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้ ผักหัดการทำงานร่วมกันได้ความรู้ในการพัฒนาและปลายทางคือราษฎรได้รับความช่วยเหลือในการ

พัฒนาที่ดินทำกินให้มี ความอุดมสมบูรณ์ขึ้นอันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการจัด ตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนมีบทบาทในการพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปมาโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งศูนย์เมื่อปี พ.ศ.2522 โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1.การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ประชาคมโลกทุกชาติทุกชนชั้นได้รับรู้ถึงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดของหลักการและแนวทางการปฏิบัติที่มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและพัฒนาคนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

2.การส่งเสริมและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ จัดทำแปลงเรียนรู้สาธิตการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ที่มีน้ำไหลบ่ากัดเซาะหน้าดิน

3.การส่งเสริมการใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรสำหรับการป้องกัน รักษา บรรเทาหรือกำจัดอาการของโรคบางชนิด เผยแพร่การใช้ประโยชน์และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักเรียนนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

4.การให้บริการฝึกอบรมวิชาชีพด้านเกษตรกรรมผสมผสานแบบและด้านศิลปหัตถกรรมให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป เพื่อสนองพระราชดำริในการให้ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนเป็นศูนย์เรียนรู้อันเป็นการเสริมสร้างความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ ฝึกหัดให้เกิดความชำนาญเพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการพัฒนาการเกษตร

ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนมีรูปแบบในการสื่อสารกับเกษตรกร ดังนี้

การจัดประชุม

มีการประชุมเพื่อสอบถามถึงปัญหาหรือความต้องการของเกษตรกร และร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

การจัดฝึกอบรม

ทางศูนย์ศึกษาฯ มีการจัดโครงการฝึกอบรมแก่เกษตรกรหลายโครงการ เช่น โครงการฝึกอบรมเรื่อง เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการจัดฝึกอบรมเกษตรกรทฤษฎีใหม่ฯ ของทางศูนย์ศึกษาฯ มีแนวทางการดำเนินงานโดยแบ่งขั้นตอนออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การบรรยายในหัวข้อ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค ดินทรายฟื้นได้ด้วยเกษตรทฤษฎีใหม่และความรู้ด้านพืช สัตว์และประมง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาดูงานเกษตรกรตัวอย่างที่สวนของ นายสำรอง แดงพลับ ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี หลังจากการจัดฝึกอบรมผ่านไปแล้ว ทางศูนย์ได้มีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมมีการนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง และมีการติดต่อขอคำปรึกษาแนะนำจากเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ

การจัดศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน

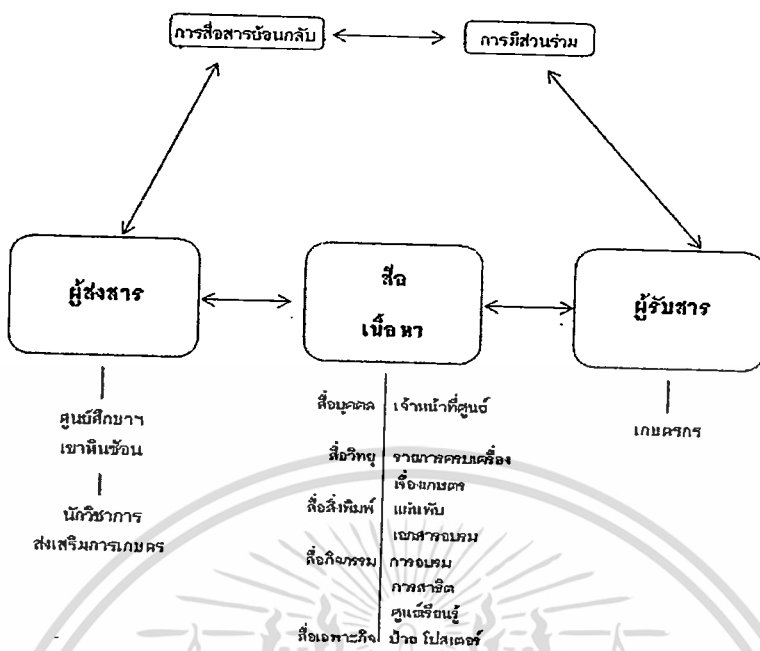
ทางศูนย์ศึกษา ได้มีการเชิญเกษตรกรเจ้าของภูมิปัญญาหลายท่านมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดแนวคิดให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ เช่น ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านของคุณทิม คณะเสนา เกษตรกรเจ้าของภูมิปัญญาเรื่อง“การปรับปรุงดินโดยใช้อินทรีย์วัตถุ” โดยคุณทิมได้แบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ เพื่อเป็นแบบอย่างในการให้ความรู้และแนะนำวิธีการปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด และการทำปุ๋ยชีวภาพให้แก่เกษตรกรรายอื่น ๆ ที่สนใจ

การจัดรายการวิทยุชุมชน

ทางศูนย์ศึกษา ได้จัดรายการทางสถานีวิทยุชุมชนเพื่อการเรียนรู้สู่ชุมชนเขาหินซ้อน ความถี่ 93.75 เมกะเฮิร์ตซ์ มีชื่อรายการว่า “ครบเครื่องเรื่องเกษตรกับศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน” โดยมีเจ้าหน้าที่จากทางศูนย์ศึกษา เป็นผู้จัดรายการ เนื้อหาของรายการจะมีเนื้อหาทางข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรที่น่าสนใจ เช่น ราคาพืชผลทางการเกษตร สภาพการระบาดของโรคและแมลงและเรื่องน่าสนใจอื่น ๆ ทางรายการมีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาขอคำปรึกษาปัญหาทางการเกษตรด้วย

การประชาสัมพันธ์

ทางศูนย์ศึกษา ได้จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ไว้ในทุกหมู่บ้าน มีการจัดทำจดหมายข่าวเพื่อส่งข่าวสารไปยังเกษตรกร และมีการใช้เจ้าหน้าที่เป็นสื่อบุคคลเพื่อประสานงานกับเกษตรกร นอกจากรูปแบบข้างต้นแล้ว รูปแบบการสื่อสารกับเกษตรกรจะเป็นการพบปะพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยเมื่อพบกับเกษตรกรโดยบังเอิญตามสถานที่ต่าง ๆ การไปเยี่ยมเกษตรกรตามไร่นา เป็นต้น

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

บทบาทของสื่อชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร

สื่อที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาการเกษตรของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน แบ่งออกเป็นประเภทหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้

สื่อบุคคล นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ที่ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลหรือความรู้ทางการเกษตรไปสู่เกษตรกร โดยวิธีการจัดประชุมนัดพบกับกลุ่มเกษตรกรหรือการเดินทางไปเยี่ยมเกษตรกรที่ไร่นา

สื่อกิจกรรม มีการฝึกอบรม การสาธิตและศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่จัดขึ้น เช่น การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ การปลูกหญ้าแฝก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ เนื่องจากการที่เกษตรกรจะยอมรับความรู้หรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มักจะเน้นที่การทำให้ดู การอบรม การสาธิตและศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นจุดสาธิต ที่ช่วยทำให้เกษตรกรสามารถกลับมาทบทวนได้อีกเมื่อเขามีความพร้อม เพื่อให้เกษตรกรได้ทดลองทำเอง นับว่าเป็นรูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารที่ได้ผลอย่างมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนมีการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ดังนี้

มีการสอบถามความต้องการของเกษตรกรโดยการประชุมกับแกนนำ มีการนำหลัก SWOT Analysis มาใช้ในการสอบถามความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เช่น ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำทางการเกษตร ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช เป็นต้น และเมื่อทางศูนย์เขาหินซ้อนได้ข้อมูลจากเกษตรกรแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดทำแผนการดำเนินงานและจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ครอบคลุมความต้องการของเกษตรกร ทั้งทางด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง การทำเกษตรทฤษฎีใหม่และอื่น ๆ เช่น ในการดำเนินโครงการผลิตสบู่ดำ เพื่อใช้เป็นพืชพลังงานทดแทน ได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

ในการมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการหรือคณะกรรมการ มีเกษตรกรร่วมเป็นคณะกรรมการ โดยเกษตรกรจะส่งตัวแทนที่เป็นแกนนำมาร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน ในการมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในบางเรื่อง เช่น มีเกษตรกรเจ้าของสวนสบู่ดำร่วมเป็นวิทยากร โดยจัดพื้นที่ของตนเองเป็นศูนย์เรียนรู้ เพื่อเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรรายอื่น ๆ ที่สนใจได้เข้ามาศึกษา

ในการมีส่วนร่วมผลิตโปสเตอร์ ป้าย เอกสารหรือสื่ออื่นๆ เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อ โปสเตอร์ ป้าย เอกสารหรือสื่ออื่นๆ เนื่องการเกษตรกรไม่มีทักษะความสามารถในการออกแบบหรือผลิตสื่อ ในการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการอบรม/การสาธิต เกษตรกรเจ้าของแปลงรวมเป็นผู้สาธิตวิธีการผลิตสบู่ดำ ตั้งแต่การเตรียมดิน เพาะกล้า การบำรุงรักษา การป้องกัน กำจัดโรคและแมลง และการเก็บเกี่ยวผลผลิต

ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมตั้งแต่การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสบู่ดำ ในขั้นตอนของการผลิตทางศูนย์ได้แจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ สบู่ดำให้แก่เกษตรกร เมื่อได้ผลผลิตแล้วทางกลุ่มฯ ได้รวบรวมผลผลิตมาไว้ที่ศูนย์กลางที่เรียกว่า "ธนาคารสบู่ดำ" เพื่อรวบรวมและรับซื้อผลผลิต

ในส่วนของการประเมินผลการดำเนินโครงการมีการติดตามประเมินผลโดยการให้แบบสอบถามความพึงพอใจ และมีเจ้าหน้าที่เดินทางไปพบปะพูดคุยเพื่อสอบถามและรับฟังปัญหาหรือความต้องการจากเกษตรกร

ตารางที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ใครมีส่วนร่วม
1.จัดประชุมโดยใช้ Swot analysis	1.ร่วมแสดงความคิดเห็น	1.เจ้าหน้าที่ศูนย์/แกนนำ
2.จัดรายการวิทยุ	2.ร่วมเป็นผู้ฟัง/ถามปัญหา	2.เจ้าหน้าที่สถานี/เกษตรกร
3.ถ่ายทอดความรู้ผ่านศูนย์เรียนรู้ฯ	3.ร่วมถ่ายทอดความรู้	3.เกษตรกร/เกษตรกร

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินโครงการ

ศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน พบปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการสื่อสารเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดของเกษตรกร อาทิ เช่น การเปลี่ยนจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่เกษตรกรเคยปฏิบัติมาเป็นทำเกษตรแบบผสมผสานที่มีความยั่งยืน หรือการเปลี่ยนวิธีการเตรียมแปลงปลูกพืชของเกษตรกร จากที่เคยเตรียมแปลงแบบยาวตามความลาดชันของพื้นที่มาเป็นการเตรียมแปลงแบบขวางซึ่งจะลดการชะล้างหน้าดิน เป็นการช่วยรักษาธาตุอาหารไว้ในดินส่งผลให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

บทบาทของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อนได้ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2547 จากการริเริ่มของนายประสิทธิ์ เสงี่ยม ซึ่งในขณะนั้นได้ทำงานเป็นผู้ดำเนินรายการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่อำเภอพนมสารคาม เพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้เข้าถึงชาวบ้านในพื้นที่ได้มากขึ้น โดยในช่วงเวลานั้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้เปิดช่องทางการปฏิรูปสื่อของรัฐใหม่ โดยในมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญได้ระบุว่า "คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ รวมทั้ง

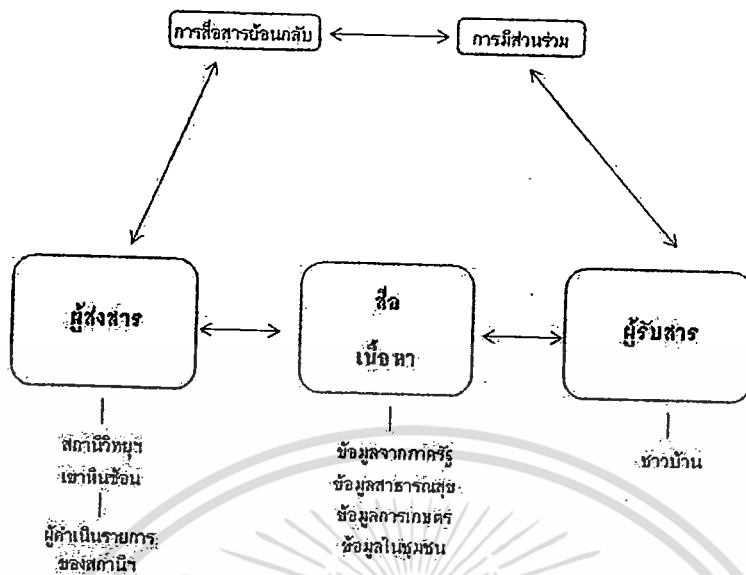
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม” โดยการจัดสรรคลื่นความถี่ให้ประชาชนมีแนวคิดหลักคือ ให้ประชาชนได้ใช้สื่อเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยสื่อหลักที่จะให้ประชาชนได้ใช้คือวิทยุกระจายเสียง ภายใต้ชื่อว่า “วิทยุชุมชน” นายประสิทธิ์ เส็งมี ประธานกรรมการสถานีวิทยุฯ ได้ปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอพนมสารคาม และได้มีข้อสรุปว่าสมควรที่จะมีสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อนขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์ในการเป็นสื่อกลางการติดต่อสื่อสารกับชาวบ้าน โดยใช้งบประมาณส่วนตัวเป็นเงิน 2 แสนบาทในการจัดซื้ออุปกรณ์พื้นฐานที่ใช้ในการดำเนินการกระจายเสียง ในความถี่ 93.75 เมกะเฮิร์ตซ์ มีระยะรัศมี 30 กิโลเมตร และมีนายประสิทธิ์ เป็นประธานกรรมการสถานีฯ มีผู้นำชุมชนและหัวหน้าหน่วยงานราชการต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอพนมสารคามร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงาน

ในส่วนของเนื้อหาของรายการของสถานีฯ จะเกี่ยวข้องกับเกษตร การพัฒนาชุมชน การสาธารณสุข และการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานราชการเป็นหลัก โดยหน่วยงานที่ใช้สถานีฯ เป็นสื่อในการติดต่อกับชาวบ้าน ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพนมสารคาม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพนมสารคามและมีผู้นำชุมชนต่าง ๆ เข้ามาใช้สถานีฯ เป็นสื่อในการสื่อสารกับชาวบ้าน โดยได้เข้ามาพูดคุยในรายการในประเด็นเรื่องราวหรือปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาในการประกอบอาชีพ การให้คำแนะนำในการทำเกษตร และการให้ข้อมูลของโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น

รูปแบบของกระบวนการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการพัฒนาการเกษตร

ทางสถานีฯ มีรูปแบบของกระบวนการการสื่อสาร โดยเป็นการดำเนินรายการผ่านทางสื่อชุมชน คือ วิทยุชุมชน ในความถี่ 93.75 เมกะเฮิร์ตซ์ เนื้อหาของรายการส่วนใหญ่ จะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นหลัก อาทิ การประกอบอาชีพ เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ การทำการเกษตร เป็นต้น โดยจะมีเจ้าหน้าที่ของสถานีฯ เป็นผู้ดำเนินรายการและมีผู้ร่วมรายการที่เป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในอำเภอพนมสารคามมาพูดคุยในเรื่องต่างๆ รวมทั้งมีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่มีปัญหาหรือข้อสงสัยสามารถโทรศัพท์เข้ามาขอคำปรึกษาได้ในรายการ

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารของสถานีวิทยุเขาหินซ้อน

บทบาทของสื่อชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร

ทางสถานีฯ มีรายการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น รายการ “ครบเครื่องเรื่องเกษตร” ซึ่งได้จัดร่วมกับศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน โดยเป็นรายการที่ให้ความรู้ในทุกด้านของการทำการเกษตร ทั้งการเพาะปลูกพืช การปศุสัตว์และการประมง และมีการเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับสิ่งที่เกษตรกรกำลังสนใจอยู่ ซึ่งจะช่วยเพิ่มพูนความรู้และเทคนิคการทำการเกษตรให้มากขึ้น

การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

ทางสถานีฯ ได้มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยจะมีผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่จากศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขร่วมเป็นคณะกรรมการ ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของสถานี โดยมีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน และเปิดโอกาสให้เข้ามาเป็นผู้ดำเนินรายการร่วมในการให้คำปรึกษาหรือข้อมูลแก่ชาวบ้านที่โทรศัพท์เข้ามาสอบถามในรายการ โดยมีชื่อรายการว่า “ชุมชนก้าวหน้า”

ตารางที่ 4 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของ
สถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ใครมีส่วนร่วม
1.จัดรายการวิทยุ	1.พูดคุย/โทรศัพท์ถาม ปัญหา	1.เจ้าหน้าที่สถานี/เกษตรกร
2.ประชุมกรรมการประจำเดือน	2.ร่วมเป็นกรรมการ	2.กรรมการสถานี/ผู้ใหญ่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

ทางสถานีพบปัญหาในการดำเนินงาน คือ การขาดงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งงบประมาณเหล่านี้จะใช้เป็นค่าการจัดการสถานี เช่น เงินเดือนเจ้าหน้าที่ ค่าไฟฟ้า ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์ ซึ่งถือว่าจำเป็นอย่างมากในการดำเนินการสถานี.

**ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาและพัฒนาวน
เกษตร (ห้วยหิน)**

บทบาทของศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ห้วยหิน)

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาวนเกษตร(ห้วยหิน) จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยมีความเป็นมาจากการที่นายวิบูลย์ เข็มเฉลิม หรือผู้ใหญ่วิบูลย์ อดีตผู้ใหญ่บ้านห้วยหินและอดีตสมาชิกวุฒิสภา ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(กปร) ซึ่งในตอนเริ่มต้นโครงการนั้นผู้ใหญ่วิบูลย์จะใช้พื้นที่ป่าบริเวณบ้านเขาขาดเป็นที่ตั้งของศูนย์ศึกษาฯ แต่ทางกรมป่าไม้ได้สั่งการให้เคลื่อนย้ายออกไป จึงจำเป็นต้องย้ายมาตั้งที่บ้านสวนวนเกษตรของตนเอง ตั้งแต่นั้นมามีผู้ที่สนใจแนวคิดวนเกษตรและแนวคิดเพื่อการพึ่งตนเองได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ที่ศูนย์ฯ แห่งนี้เป็นจำนวนมาก

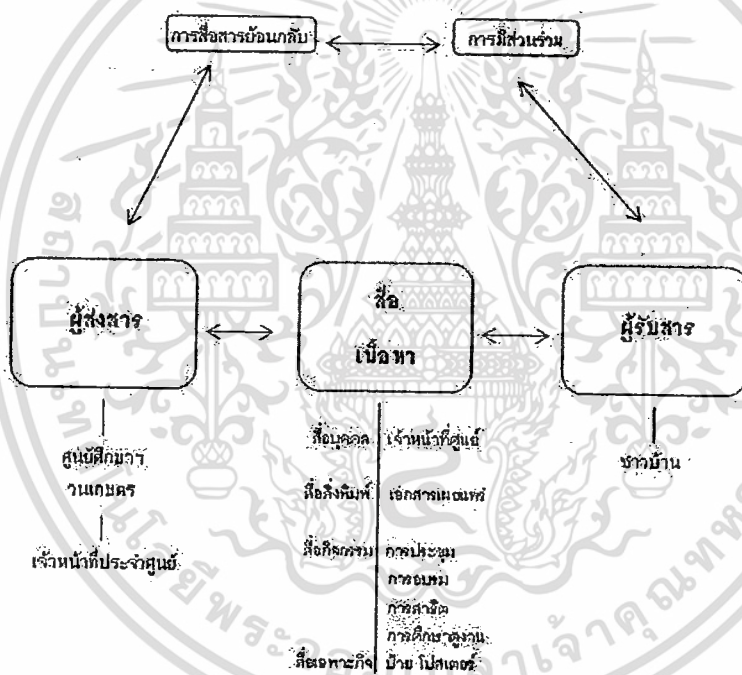
ทางศูนย์ศึกษาฯมีการใช้สื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารหรือประสานงานกับแกนนำและสมาชิกจากชุมชนเครือข่ายต่าง ๆ ในเครือข่ายวนเกษตรและป่าชุมชนรอบป่าตะวันออกหรือเครือข่ายป่าตะวันออก ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของศูนย์ศึกษาฯ นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น การจัดอบรม การศึกษาดูงาน และป้ายประชาสัมพันธ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การจัดโครงการหรือกิจกรรมของทางศูนย์จะเกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น การฝึกอบรม กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง การจัดการ 5 อย่าง (ข้าว อาหาร เครื่องใช้ ยาสมุนไพร และดิน) เป็นต้น

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการพัฒนาการเกษตร

รูปแบบของกระบวนการการสื่อสารของทางศูนย์ จะมีการใช้สื่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในการติดต่อสื่อสารหรือประสานงานกับแกนนำและชาวบ้านจากชุมชนเครือข่ายต่างๆ ในเครือข่ายวนเกษตรและป่าชุมชนรอบป่าตะวันตกหรือเครือข่ายป่าตะวันตก ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของศูนย์ศึกษาฯ นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น การจัดอบรม การศึกษาดูงาน และป้ายประชาสัมพันธ์

รูปแบบของกระบวนการสื่อสารของศูนย์ศึกษาวนเกษตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทบาทของสื่อชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร

สื่อที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาการเกษตรของศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร แบ่งออกเป็นประเภทหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. สื่อบุคคล นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญ และเป็นสื่อที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตรให้เกิดการพัฒนา โดยสื่อบุคคลที่เป็นแกนนำสำคัญภายในศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร และสื่อบุคคลที่มาจากนอกศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน มีการใช้กระบวนการสื่อสารที่เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในทุกระดับตามความสมัครใจของชาวบ้านแต่ละคนในเครือข่าย โดยให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นสะท้อนปัญหาของตนเองออกมา รวมทั้งร่วมกันเสนอแนวทางเพื่อการแก้ปัญหานั้น ๆ ร่วมกัน โดยมีการประชุมร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวบ้านในเครือข่ายทุกวันที่ 11 ของทุกเดือนเพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหา โดยปัญหาส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องการใช้ชีวิตตามแนวคิดวนเกษตรและแนวคิดการพึ่งพาตนเอง เพื่อช่วยลดปัญหาเรื่องหนี้สินหรือการเป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่ชาวบ้านที่ต้องการจะเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาสู่การทำวนเกษตร

2. สื่อกิจกรรมการฝึกอบรม การสาธิตและการดูงานภายในเครือข่าย มีการอบรมและการสาธิตในเครือข่าย การให้ชาวบ้านในเครือข่ายลงมือทำเองและการเลือกผู้ที่เป็นแล้วให้ทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลถ่ายทอดการเรียนรู้ไปสู่ชาวบ้านคนอื่น ๆ และในทุกสิ้นปี จะมีการเลือกสวนวนเกษตรของชาวบ้านในเครือข่ายมา 1 แห่ง เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาดูงานและมีการเสวนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำงานเกษตรร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร

ศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม เช่น ในการดำเนินโครงการการเรียนรู้การจัดการ 5 อย่าง (ข้าว อาหาร ข้าวของเครื่องใช้ ยาสมุนไพรและดิน) จะมีการสอบถามความต้องการของชาวบ้านในเครือข่ายโดยการประชุม มีการสอบถามความคิดเห็นหรือพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และเมื่อทางศูนย์ศึกษาฯ ได้ข้อมูลจากชาวบ้านในเครือข่ายแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาจัดทำแผนการดำเนินงาน และจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมให้ครอบคลุมความต้องการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองและวนเกษตร

นอกจากนั้นชาวบ้านที่มีประสบการณ์การทำงานเกษตรมาพอสมควรแล้วจะมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดประสบการณ์แก่ชาวบ้านคนอื่น ๆ โดยการเป็นวิทยากรในการอบรมหรือการสาธิต

ตารางที่ 5 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของชาวบ้านในเครือข่ายศูนย์ศึกษาฯ วน-เกษตร

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ลักษณะการมีส่วนร่วม	ใครมีส่วนร่วม
1.จัดประชุมฯ	1.ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	1.เจ้าหน้าที่ศูนย์/ชาวบ้าน เครือข่าย
2.การสาธิตฯ	2 ร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้.	2.เจ้าหน้าที่ศูนย์/ชาวบ้าน เครือข่าย
3.การติดตามประสานงาน	3.ร่วมพูดคุย/โทรศัพท์ถาม ปัญหา	3.เจ้าหน้าที่ศูนย์/ชาวบ้าน เครือข่าย

ตอนที่ 4 ผลการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯและในรัศมีการกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกร แสดงตามตารางที่ 6 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 55.33 รองลงมาเป็นเพศหญิงร้อยละ 44.67

อายุ พบว่า อายุน้อยที่สุดคือ 22 ปี และอายุมากที่สุดคือ 80 ปี ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงมากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี ร้อยละ 74.67 รองลงมาอยู่ในช่วง 36-45 ปี ร้อยละ 20.67 และส่วนน้อยอยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี ร้อยละ 0.67

ศาสนา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด ร้อยละ 100

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ป.4 ร้อยละ 74 รองลงมาไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 8 และส่วนน้อยจบระดับ ปวส. ร้อยละ 0.66

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส ร้อยละ 90 และรองลงมาอยู่ในสถานภาพโสด ร้อยละ 6.67 และส่วนน้อยอยู่ในสถานภาพม่าย ร้อยละ 3.33

สถานภาพในครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 58.66 และรองลงมาเป็นสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 41.33

สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน/หน่วยงาน ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในกลุ่ม ร้อยละ 61.33 และรองลงมาไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม ร้อยละ 34 และส่วนน้อยเป็นหัวหน้ากลุ่ม ร้อยละ 1.33

สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน/หน่วยงาน ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม ร้อยละ 80 และรองลงมาเป็นสมาชิกในกลุ่ม ร้อยละ 19.33 และส่วนน้อยเป็นหัวหน้ากลุ่ม ร้อยละ 0.66

อาชีพหลัก ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ 85.33 รองลงมามีอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 5.33 และส่วนน้อยรับราชการและรับจ้างในภาคการเกษตร ร้อยละ 1.33 เท่ากัน

อาชีพรอง ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง ร้อยละ 53.33 รองลงมามีอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 24 และส่วนน้อยมีอาชีพธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 0.66

ตารางที่ 6 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 150)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	83	55.33
- หญิง	67	44.67
อายุ		
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	1	0.67
- 26 – 35 ปี	6	4.00
- 36 – 45 ปี	31	20.67
- มากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี	112	74.67
ศาสนา		
- พุทธ	100	100.00

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 150)	ร้อยละ
สถานภาพ		
- โสด	10	6.67
- สมรส	135	90.00
- ม่าย	5	3.33
สถานภาพในครอบครัว		
- หัวหน้าครอบครัว	88	58.66
- สมาชิก	62	41.33
สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน หน่วยงาน/ องค์กร		
- หัวหน้า/ ประธาน	2	1.33
- กรรมการ	5	3.33
- สมาชิก	92	61.33
- ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม	51	34.00
สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน หน่วยงาน/ องค์กร		
- หัวหน้า/ ประธาน	1	0.66
- สมาชิก	29	19.33
- ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม	120	80
อาชีพหลัก		85.33
- เกษตรกร	128	1.33
- รับราชการ	2	2.66
- ธุรกิจส่วนตัว	4	4.00
- ค้าขาย	6	1.33
- รับจ้างในภาคการเกษตร	2	5.33
- รับจ้างนอกภาคการเกษตร	8	

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 150)	ร้อยละ
อาชีพรอง		
- เกษตรกร	19	12.66
- ธุรกิจส่วนตัว	1	0.66
- ค้าขาย	12	8.00
- รับจ้างในภาคการเกษตร	4	2.66
- รับจ้างนอกภาคการเกษตร	36	24.00
- ไม่มีอาชีพรอง	80	53.33

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆ ของเกษตรกร แสดงตามตารางที่ 7 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

สื่อหลัก กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลัก ได้แก่ จากโทรทัศน์ ร้อยละ 62.66 หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 18 และจากวิทยุร้อยละ 5.33

สื่อชุมชน กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อชุมชน ได้แก่ จากวิทยุชุมชน ร้อยละ 42 และจากหอกระจายข่าว ร้อยละ 16.66

สื่อบุคคล กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ ร้อยละ 70.66 จากผู้นำชุมชน ร้อยละ 35.33 และจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชน ร้อยละ 9.33

สื่อกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม ได้แก่ การอบรมหรือการสาธิต ร้อยละ 82 จากการศึกษาดูงาน ร้อยละ 40 และจากการรณรงค์ ร้อยละ 9.33

สื่ออื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออื่น ๆ ได้แก่ ผ่านพบ ร้อยละ 31.33 จากป้ายหรือโปสเตอร์ ร้อยละ 29.33 และจากสื่ออื่น ๆ ร้อยละ 0.66

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตารางที่ 7 การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ ของเกษตรกร

ชนิดสื่อ	จำนวน (N = 150)		
	รับ		ไม่รับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
สื่อหลัก	94	62.66	
- โทรทัศน์	8	5.33	56
- วิทยุ	27	18.00	142
- หนังสือพิมพ์			133
สื่อชุมชน	63	42.00	
- วิทยุชุมชน	25	16.66	87
- หอกระจายข่าว			125
สื่อบุคคล			
- ผู้นำชุมชน	53	35.33	97
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ	106	70.66	44
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน	14	9.33	136
สื่อกิจกรรม			
- การอบรม/ การสาธิต	123	82.00	33
- การศึกษาดูงาน	60	40.00	90
- การรณรงค์	14	9.33	136
สื่ออื่น ๆ	47	31.33	103
- แผ่นพับ	44	29.33	196
- ป้าย/ โปสเตอร์	1	0.66	149
- อื่น ๆ			

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ แสดงตามตารางที่ 8 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผน

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด โดยการมีส่วนร่วมในการประชุมกับศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อนฯอยู่ในระดับน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมในหัวข้ออื่น ๆอยู่ในระดับน้อยที่สุดทั้งหมด

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิต

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต ทุกหัวข้ออยู่ในระดับน้อยที่สุดทั้งหมด

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ได้แก่ การเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)อยู่ในระดับมาก และการติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมอยู่ในระดับปานกลาง

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 8 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ

ประเด็น	จำนวน (N = 150)			ระดับของการมีส่วนร่วม
	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
1.การมีส่วนร่วมในการวางแผน				
1.1 ร่วมประชุม	60	40.00	90	น้อย
1.2 ร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินโครงการและกิจกรรม	11	7.33	139	น้อยที่สุด
1.3 ร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินโครงการและกิจกรรม	15	10.00	135	น้อยที่สุด
1.4 ร่วมวางแผนในการดำเนินโครงการและกิจกรรม	8	5.33	142	น้อยที่สุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประเด็น	จำนวน (N = 150)			ระดับของ การมีส่วนร่วม
	ร่วม		ไม่ร่วม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ ผู้ผลิต				
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการกำหนด/ เลือกประเด็นหัวข้อและเนื้อหาของ โครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	3	2.00	147	น้อยที่สุด
2.2 ร่วมทำหน้าที่ในการรวบรวม/จัด หาข้อมูลที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/ สาธิต ฯลฯ)	3	2.00	147	น้อยที่สุด
2.3 ร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	3	2.00	147	น้อยที่สุด
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร				
3.1 ท่านเคยเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม (อบรม/สาธิต ฯลฯ)	120	80.00	30	มาก
3.2 หลังจากท่านเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) แล้ว ท่านเคย ติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมหรือไม่	69	46.00	81	ปานกลาง
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
4. ร่วมประเมินผลโครงการ/กิจกรรม (อบรม/สาธิต ฯลฯ)	4	2.66	144	น้อยที่สุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร กับสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน แสดงตามตารางที่ 9 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผน ในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต ในฐานะผู้รับสาร และในการประเมินผล ทุกหัวข้ออยู่ในระดับน้อยที่สุดทั้งหมด ยกเว้น การเคยรับฟังรายการของสถานีฯอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 26.66

ตารางที่ 9 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรกับสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน

ประเด็น	จำนวน (N = 150)			ระดับของการมีส่วนร่วม
	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน				
1.1 ร่วมเป็นคณะทำงาน/ สมาชิกของสถานีฯ	1	0.66	149	น้อยที่สุด
1.2 ร่วมวางแผนการดำเนินงาน/ การจัดผังรายการของสถานีฯ	1	0.66	149	น้อยที่สุด
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิต				
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการหาข้อมูลมาใช้ในรายการของสถานีฯ	0	0	150	น้อยที่สุด
2.2 ร่วมเป็นผู้จัดรายการของสถานีฯ	0	0	150	น้อยที่สุด
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร				
3.1 ท่านเคยรับฟังรายการของสถานีฯหรือไม่	40	26.6	110	น้อย
3.2 ท่านเคยโทรศัพท์เข้าไปพูดคุยหรือขอเพลงกับผู้จัดการรายการ/ ดีเจหรือไม่	11	6	139	น้อยที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
4. ท่านเคยประเมินผลการจัดรายการของสถานีฯหรือไม่	0	0	150	น้อยที่สุด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร แสดงตามตารางที่ 10 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้รับข้อมูล ข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.54 การได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) ในระดับมาก โดยมีค่า

เฉลี่ย 3.56 การได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.40 และสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้ ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.50

ตารางที่ 10 ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับของการได้รับประโยชน์
- ได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ	3.54	มาก
- ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ)ต่าง ๆ	3.56	มาก
- ได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ	3.40	ปานกลาง
- สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้	3.50	ปานกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ตอนที่ 5 ผลการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชาวบ้านในเครือข่ายของศูนย์ศึกษา
และพัฒนานวนเกษตร(ห้วยหิน)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านในเครือข่าย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านในเครือข่าย แสดงตามตารางที่ 11
ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

เพศ พบว่า เป็นเพศชายและเพศหญิง ร้อยละ 50 เท่ากัน

อายุ พบว่า อายุน้อยที่สุดคือ 21 ปี และอายุมากที่สุดคือ 68 ปี ส่วนใหญ่มีอายุ
อยู่ในช่วง 26 – 35 ปี ร้อยละ 66.67 รองลงมาอยู่ในช่วง 36-45 ปี ร้อยละ 54.17 และส่วนน้อยอยู่ใน
ในช่วงมากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี ร้อยละ 20.84

ศาสนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 95.84 รองลงมานับถือ
ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 4.17

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับ ป.4 ร้อยละ 29.17 รองลงมาจบระดับ ป.
6 ม.6 และปริญญาตรี ร้อยละ 16.67 เท่ากัน และส่วนน้อยจบระดับ ปวส.และสูงกว่าปริญญาตรี
ร้อยละ 4.17 เท่ากัน

สถานภาพ ส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส ร้อยละ 6 และรองลงมาอยู่ในสถานภาพ
โสด ร้อยละ 25 และส่วนน้อยอยู่ในสถานภาพหย่า ร้อยละ 4.17

สถานภาพในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 66.67 และรองลงมา
เป็น สมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 33.34

สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน/ หน่วยงาน

ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในกลุ่ม ร้อยละ 79.17 และรองลงมาเป็นกรรมการ ร้อยละ 20.84

สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน/ หน่วยงาน ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ไม่เข้า
รวมกลุ่ม ร้อยละ 37.50 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 29.17 และส่วนน้อยเป็นหัวหน้ากลุ่ม
ร้อยละ 8.34

อาชีพหลัก ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ 91.67 รองลงมามีอาชีพรับจ้างในภาค
การเกษตรและรับราชการ ร้อยละ 4.17 เท่ากัน

อาชีพรอง ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพรอง ร้อยละ 62.50 รองลงมามีอาชีพค้าขายและ
รับจ้างนอกภาคการเกษตร ร้อยละ 12.50 และส่วนน้อยมีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 4.17

ตารางที่ 11 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างชาวบ้านในเครือข่าย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	12	50.00
- หญิง	12	50.00
อายุ		
- 26 – 35 ปี	16	66.67
- 36 – 45 ปี	13	54.17
- มากกว่าหรือเท่ากับ 46 ปี	5	20.84
ศาสนา		
- พุทธ	23	95.84
- คริสต์	1	4.17
ระดับการศึกษา		
- ป. 4	7	29.17
- ป. 6	4	16.67
- ม. 3	3	12.50
- ม. 6	4	16.67
- ปวส.	1	4.17
- ปริญญาตรี	4	16.67
- สูงกว่าปริญญาตรี	1	4.17

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (N = 50)	ร้อยละ
สถานภาพ		
- โสด	6	25.00
- สมรส	15	62.50
- หย่า	1	4.17
- ม่าย	2	8.34
สถานภาพในครอบครัว		
- หัวหน้าครอบครัว	16	66.67
- สมาชิก	8	33.34
สถานภาพการรวมกลุ่มในชุมชน/ หน่วยงาน		
- กรรมการ	5	20.84
- สมาชิก	19	79.17
สถานภาพการรวมกลุ่มนอกชุมชน/ หน่วยงาน		
- หัวหน้า/ ประธาน	2	8.34
- กรรมการ	6	25.00
- สมาชิก	7	29.17
- ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม	9	37.50
อาชีพหลัก		
- เกษตรกร	22	91.67
- รับราชการ	1	4.17
- รับจ้างในภาคการเกษตร	1	4.17
อาชีพรอง		
- เกษตรกร	1	4.17
- ค้าขาย	3	12.50
- รับจ้างในภาคการเกษตร	2	8.34
- รับจ้างนอกภาคการเกษตร	3	12.50
- ไม่มีอาชีพรอง	15	62.50

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆของชาวบ้านใน
เครือข่าย

การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่าง ๆ ของชาวบ้านใน
เครือข่ายแสดงตามตารางที่ 12 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

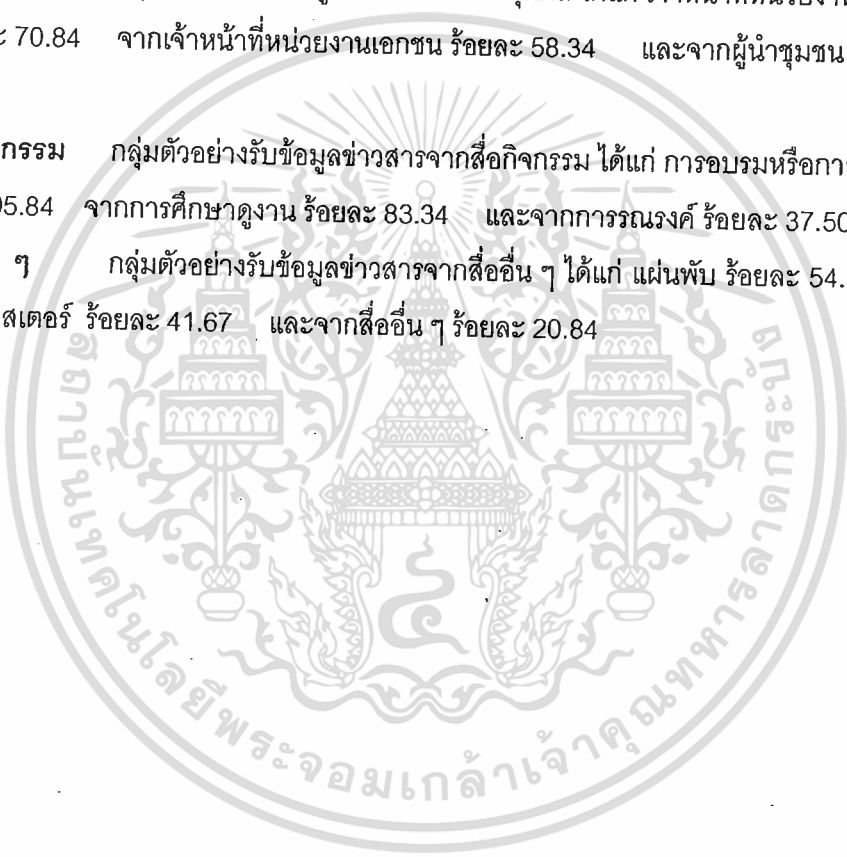
สื่อหลัก กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลัก ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยะ
87.50 จากหนังสือพิมพ์ วิทยะ 41.67 และจากวิทยุวิทยะ 37.50

สื่อชุมชน กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าว วิทย
ละ 29.17 และจากวิทยุชุมชน วิทยะ 20.84

สื่อบุคคล กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงาน
ราชการ วิทยะ 70.84 จากเจ้าหน้าที่หน่วยงานเอกชน วิทยะ 58.34 และจากผู้นำชุมชน
วิทยะ 41.67

สื่อกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อกิจกรรม ได้แก่ การอบรมหรือการ
สาธิต วิทยะ 95.84 จากการศึกษาดูงาน วิทยะ 83.34 และจากการรณรงค์ วิทยะ 37.50

สื่ออื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างรับข้อมูลข่าวสารจากสื่ออื่น ๆ ได้แก่ แผ่นพับ วิทยะ 54.17
จากป้ายหรือโปสเตอร์ วิทยะ 41.67 และจากสื่ออื่น ๆ วิทยะ 20.84

ตารางที่ 12 การรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆของชาวบ้านใน
เครือข่าย

ชนิดสื่อ	จำนวน (N = 50)		
	รับ		ไม่รับ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน
สื่อหลัก			
- โทรทัศน์	21	87.50	3
- วิทยุ	9	37.50	15
- หนังสือพิมพ์	10	41.67	14
สื่อชุมชน			
- วิทยุชุมชน	5	20.84	19
- หอกระจายข่าว	7	29.17	17
สื่อบุคคล			
- ผู้นำชุมชน	10	41.67	14
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ	17	70.84	7
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน	14	58.34	8
สื่อกิจกรรม			
- การอบรม/ การสาธิต	23	95.84	1
- การศึกษาดูงาน	20	83.34	4
- การรณรงค์	9	37.50	15
สื่ออื่น ๆ			
- แผ่นพับ	13	54.17	11
- ป้าย/ โปสเตอร์	10	41.67	14
- อื่น ๆ	5	20.84	19

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่ายกับศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่ายกับศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร แสดงตามตารางที่ 13 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมในการวางแผน

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการวางแผน ได้แก่ การร่วมประชุมกับศูนย์ศึกษาชนวนเกษตร อยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 100 การร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินโครงการและกิจกรรมและการร่วมเสนอความคิดเห็นในการดำเนินโครงการและกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 33.34 และ 37.50 ตามลำดับ การร่วมวางแผนในการดำเนินโครงการและกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.60

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิต

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต ได้แก่ การร่วมทำหน้าที่ในการกำหนดหรือเลือกประเด็นหัวข้อและเนื้อหาของโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ)และการร่วมทำหน้าที่ในการรวบรวมหรือจัดหาข้อมูลที่ใช้ในโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 41.67 เท่ากัน การร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) อยู่ในระดับน้อย ร้อยละ 29.17

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ได้แก่ การเข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) และการติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 95.84 และ 87.50 ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) ในระดับปานกลาง ร้อยละ 50

ตารางที่ 13 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่าย

ประเด็น	จำนวน (N = 50)			ระดับของ การมีส่วนร่วม
	รวม		ไม่รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน				
1.1 ร่วมประชุม	24	100	0	มากที่สุด
1.2 ร่วมเป็นกรรมการในการดำเนิน โครงการและกิจกรรม	8	33.34	16	น้อย
1.3 ร่วมเสนอความคิดเห็นในการ ดำเนินโครงการและกิจกรรม	9	37.50	15	น้อย
1.4 ร่วมวางแผนในการดำเนิน โครงการและกิจกรรม	10	41.6	14	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ ผู้ผลิต				
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการกำหนด/ เลือกประเด็นหัวข้อและเนื้อหาของ โครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาริต ฯลฯ)	10	41.67	14	ปานกลาง
2.2 ร่วมทำหน้าที่ในการรวบรวม/ จัดหาข้อมูลที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม (อบรม/สาริต ฯลฯ)	10	41.67	14	ปานกลาง
2.3 ร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาริต ฯลฯ)	7	29.17	17	น้อย
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร				
3.1 ท่านเคยเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม(อบรม/สาริต ฯลฯ)	23	95.84	1	มากที่สุด
3.2 หลังจากท่านเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม(อบรม/สาริต ฯลฯ) แล้ว ท่านเคย ติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมหรือไม่	21	87.50	3	มากที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล				
4. ร่วมประเมินผลโครงการ/กิจกรรม	12	50.00	12	ปานกลาง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่าย แสดงตามตารางที่ 14 ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้รับข้อมูล ข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.33 การได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการหรือกิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.21 การได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.21 และการสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้ ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.63

ตารางที่ 14 ประโยชน์ที่ได้รับจากการสื่อสารชุมชน

ประเด็น	ค่าเฉลี่ย	ระดับของการได้รับประโยชน์
- ได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ	4.33	มาก
- ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)	4.21	มาก
- ได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ	4.21	มาก
- สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้	4.63	มากที่สุด

วิจารณ์ผลการศึกษา

ผู้ส่งสารและผู้รับสาร

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อน พบว่า ตัวผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร มีลักษณะเป็นผู้นำความคิดที่มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ความชำนาญในเรื่องการเกษตร สามารถถ่ายทอดและเข้ากับเกษตรกรได้ดี แต่ในการดำเนินโครงการต้องรอนโยบายของหน่วยงาน และขนาดของพื้นที่รับผิดชอบที่ไม่สัมพันธ์กับจำนวนของเจ้าหน้าที่ คือมีจำนวนเจ้าหน้าที่น้อยทำให้เข้าทำงานกับเกษตรกรได้ไม่ทั่วถึง ทำให้มีการดำเนินโครงการกับเกษตรกรได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ในส่วนของเกษตรกรผู้รับสารเองก็ยังมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารในการอบรมหรือการสาธิต โดยได้แต่เพียงมาทำหน้าที่รับฟังข้อมูลข่าวสารจากทางหน่วยงาน

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน พบว่า ตัวผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่ ผู้ดำเนินรายการ มีลักษณะเป็นผู้เข้าใจถึงปรัชญาของการดำเนินงานสถานีวิทยุชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีการเปิดโอกาสชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร โดยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมรายการ หรือการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยในรายการ เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีการสลับบทบาทไปมาในฐานะผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร พบว่า ตัวผู้ส่งสาร ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร เป็นผู้ที่สืบทอดแนวคิดวนเกษตรและการพึ่งตนเองมาจากผู้ใหญ่วิบูลย์ มีความรู้ความชำนาญในเรื่องวนเกษตรเป็นอย่างดี มีการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามาส่วนร่วมในการสื่อสาร โดยการเปิดกว้างทางความคิดบนฐานปัญหาของชาวบ้าน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดความต้องการในการทำวนเกษตรและการพึ่งตนเองตามความสมัครใจของชาวบ้าน

สื่อและเนื้อหา

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาฯ เขาหินซ้อน พบว่า สื่อที่มีความสำคัญในการดำเนินโครงการ คือ สื่อบุคคลที่มีความสามารถในการสื่อสาร ตลอดจนมีวิธีการที่จะถ่ายทอดความรู้ไปสู่เกษตรกร นอกจากนี้ สื่อกิจกรรมก็เป็นสื่อที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ได้มากขึ้น เช่น การจัดอบรม การสาธิต และการจัดทำศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะมีประเด็นเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน พบว่า เนื้อหาในรายการของทางสถานีฯ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ซึ่ง

ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เช่น การประกอบอาชีพ เรื่องโรคภัยไข้เจ็บ การบอกเล่า ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น โดยลักษณะเนื้อหาในรายการของสถานีวิทยุ สอดคล้องกับลักษณะของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาของ เกตินี จุฑาวิจิตร(2542) คือ เนื้อหาของ สื่อมวลชนได้รับการจัดทำขึ้นในท้องถิ่น เนื้อหาที่ผลิตในท้องถิ่นจะเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเกี่ยวข้องกับโดยตรงและเข้ากับสภาพของผู้รับสาร

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาชวเนษตร พบว่าสื่อที่มีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการของทางศูนย์ศึกษาชวเนษตร คือ สื่อบุคคลที่มีความสามารถในการถ่ายทอดแนวคิดวงเนษตรและการพึ่งตนเองไปสู่ชาวบ้าน ตลอดจนมีวิธีการที่ยืดหยุ่น ทำให้สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำวงเนษตรร่วมกัน สอดคล้องกับรูปแบบของสื่อชุมชน ของจุมพล รอดคำดี(2527) คือ มีการใช้สื่อบุคคลแบบและสื่อสารกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้สื่อสารกลุ่มเล็กๆ ที่ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้อย่างทั่วถึง เช่น การสัมมนากลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็น เป็นต้น โดยการสื่อสารดังกล่าวเป็นการสื่อสารแบบสองทาง นั่นคือ ผู้สื่อสารทั้งคู่จะผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสารแบบสองทางนี้ยังมีบทบาทสำคัญต่อการโน้มน้าวใจและชักจูงใจ เพราะเมื่อผู้รับสารเกิดความไม่เข้าใจหรือไม่แน่ใจก็สามารถจะซักถาม หรือขอคำยืนยันจากแหล่งสารได้อย่างทันทีในระยะเวลาอันรวดเร็ว

การมีส่วนร่วม

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาชวเนษตร พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร สอดคล้องกับหลักการของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์การ UNESCO (อ้างถึงใน จุมพล รอดคำดี, 2542) คือ เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ ไปจนกระทั่งเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว ในส่วนของ การวางแผนการดำเนินงานและการเป็นผู้ส่งสารและผลิตสื่อ เกษตรกรไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว เนื่องจากเป็นการดำเนินงานของทางราชการซึ่งมีขั้นตอนที่ซับซ้อน ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมในหน้าที่ส่วนนี้จึงเป็นไปได้ยาก

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชนชวเนษตร พบว่า เกิดการมีส่วนร่วมในระดับผู้รับสาร ซึ่งเป็นช่องทางที่เปิดกว้างสำหรับคนส่วนใหญ่ นอกจากการรับฟังรายการแล้ว ผู้ฟังยังได้มีส่วนร่วมในการโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ดำเนิน

รายการ หรือสามารถเข้ามาแจ้งข่าวสารหรือการประชาสัมพันธ์ให้แก่ชุมชนได้อีกด้วย ใน ส่วนของการเป็นผู้ผลิตรายการ มีผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้ามาเป็นผู้ ดำเนินรายการร่วมซึ่งถือเป็นช่องทางที่จะได้รับฟังเรื่องราวปัญหาจากลูกบ้าน เพื่อจะได้ช่วยกัน หาทางแก้ไขปัญหาได้ต่อไป ในส่วนของการวางแผนการดำเนินงาน ทางสถานีจะมี ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการในการดำเนินงานด้วย แต่จากการสำรวจการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน พบว่า มีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารหรือผู้ฟังเท่านั้น และอยู่ในระดับน้อย ไม่มีส่วนร่วมในประเด็นอื่น ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมี ส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ในการศึกษาการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมของศูนย์ศึกษาฯ วนเกษตร พบว่า เกิดการมี ส่วนร่วมในระดับผู้รับสาร โดยการมีส่วนร่วมในการเข้าประชุม การอบรมและการสาธิต ซึ่ง ชาวบ้านจะมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น โดยมีการนัดประชุม เสวนาและอบรมชาวบ้าน ในเครือข่าย เป็นประจำทุกวันที่ 11 ของทุกเดือน เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมในการ สื่อสาร เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจากชาวบ้านสู่ชาวบ้าน จากศูนย์สู่ชาวบ้าน และจาก ชาวบ้านกลับไปยังศูนย์ฯ นอกจากนี้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำการสาธิตต่าง ๆ เช่น การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตยาสมุนไพรและการผลิตน้ำยาล้างจาน เป็นต้น ในส่วนของการ วางแผนและการเป็นผู้ส่งสารและผลิตสื่อ จะมีชาวบ้านที่เป็นแกนนำประมาณ 2-3 คน ที่เข้า มามีส่วนร่วมในการทำหน้าที่เหล่านี้ โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ใน การวางแผนและการจัดทำหลักสูตรการอบรมอยู่แล้ว

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ (Conclusions and Recommendations)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้ในการพัฒนาการเกษตร และศึกษาบทบาทของสื่อชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการเกษตร

1. รูปแบบของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมหน่วยงานทั้ง 3 หน่วยงาน ทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนและเป็นผู้ส่งสารหรือผู้ผลิต และชาวบ้านหรือเกษตรกรเป็นผู้รับสาร ในส่วนของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมพบว่า ศูนย์เขาหินซ้อนใช้รูปแบบ SWOT Analysis ในการดำเนินโครงการในส่วนของสถานีวิทยุเขาหินซ้อน มีการให้ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการ และในส่วนของศูนย์ศึกษาชวณเกษตรมีการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสอบ

ถามปัญหาจากชาวบ้าน

2. สื่อที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเกษตรคือสื่อบุคคลและสื่อกิจกรรม โดยมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร เป็นการช่วยแก้ไข ปัญหาของเกษตรกร เช่น ปัญหาหนี้สินและปัญหาการขาดแคลนความรู้ใหม่ ๆ ส่งผลทำให้เกิดการฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงและเป็นการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

3. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯและในรัศมีการกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน พบว่าการรับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อต่างๆของเกษตรกร ส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลัก คือโทรทัศน์ จากสื่อชุมชนคือวิทยุชุมชน จากสื่อบุคคลคือเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ จากสื่อกิจกรรมคือการอบรมหรือการสาธิต และจากสื่ออื่น ๆคือแผ่นพับ

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารของเกษตรกร พบว่า มีการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ)อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือมีการติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมอยู่ในระดับปานกลาง และการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือการร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) เนื่องจากเป็นเกษตรกรไม่มีทักษะความสามารถด้านการผลิตสื่อและการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นไปได้อย่าง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของเกษตรกร พบว่า การได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ อยู่ในระดับมาก

4. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้านในเครือข่ายของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชนบท(ห้วยหิน) พบว่า ส่วนใหญ่รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลักคือโทรทัศน์ จากสื่อชุมชนคือหอกระจายข่าว จากสื่อบุคคลคือเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ จากสื่อกิจกรรมคือการอบรมหรือการสาธิต และจากสื่ออื่น ๆ คือแผ่นพับ

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารของเกษตรกร พบว่า มีการร่วมประชุมกับศูนย์ศึกษาชนบทอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือมีการเข้าร่วมโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) อยู่ในระดับมากที่สุด และการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุดคือการร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) อยู่ในระดับน้อย

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชนของชาวบ้าน พบว่า การสามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิตฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือได้รับข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. กระบวนการสื่อสารควรกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าตัวเองในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
2. การสร้างทักษะในการสื่อสารให้กับชุมชนจะเป็นช่องทางให้ชุมชนส่งข่าวสารจากจุดยืนมุมมองและทัศนะของตน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพและคณะ. 2543. สื่อเพื่อชุมชนการประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เกศินี จุฑาวิจิตร. 2542. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุมพล รอดคำดี. 2542. วิทฤษฎ์ชุมชนการปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ.
- จำเริญ ไยชิดและคณะ. 2547. รายงานวิจัย การสื่อสารในระดับชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาเอดส์ในจังหวัด เชียงราย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ดวงเดือน จุลกรานต์ . 2548. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนเมือง : กรณีศึกษาแขวงหิรัญรุจี เขตธนบุรี. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดวงพร คำคุณวัฒน์. 2548. ศึกษาเรื่องชุมชนชีวิตหอกกระจายข่าวสารด้วยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. 2549. การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ประมะ สตะเวทิน. 2531. สื่อสารเพื่อการพัฒนา (หน่วยที่2). นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุชาดา จักรพิสุทธ์. 2548. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน <http://www.midnightuniv.org/midnight2545/document9562.html>.
- ศิวะพร ศรีสมัย. 2547 .อินเทอร์เน็ตตำบล:กรณีศึกษาจังหวัดสุรินทร์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Lerner, Daniel. 195) The Passing of Traditional Society : Modernizing in Middle East. New York.: Free Press
- Likert, R, 1961. New Patterns of Management. San Francisco: Jossey-Bass. New York.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะกรรมการของศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน

นางสาวสุดา สวัสดิ์ธนาคุณ	ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเขาหินซ้อน
นายชนวน พึ่งขึ้น	เจ้าหน้าที่บริหารการเกษตร 7
นายวิรัตน์ จำลอง	นายช่างเครื่องกล 6
นางสาวกฤษณา ทิวาตรี	นักวิชาการเกษตร 6 ว
นางสาวกิ่งดาว ชลธาร	เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ 5
นายสมเกียรติ แถมพยัคฆ์	เจ้าพนักงานการเกษตร 5
นายอัศวิน เนตรถนอมศักดิ์	นักวิชาการเกษตร 5
นายรัฐ เกวานันท์	นักวิชาการเกษตร 5
นางนฤมล ผ่องอักษร	นักวิชาการเกษตร 4
นางสาววิจิตา อินทรศรี	นักวิชาการเกษตร 4

คณะกรรมการของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน

นายประสิทธิ์ เส็งมี	ประธานกรรมการสถานีวิจัย
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 4 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 11 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 12 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 13 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 14 ต.เขาหินซ้อน	กรรมการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะทำงานของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน(ต่อ)

ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 1 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 2 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 3 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 4 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 5 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 6 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 7 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 8 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 9 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 10 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 11 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 12 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 13 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 14 ต.บ้านซ่ง	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 1 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 2 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 3 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 4 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 5 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 6 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 7 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 8 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 9 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 10 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 11 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 12 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 13 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
ผู้ใหญ่วบ้านหมู่ 14 ต.เกาะขนุน	กรรมการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

คณะกรรมการของสถานีวิจัยชุมชนเขาหินซ้อน(ต่อ)

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 15 ต.เกาะขนุน	กรรมการ
เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอพนมสารคาม	กรรมการ
เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเขาหินซ้อน	กรรมการ
เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช่อง	กรรมการ
เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขนุน	กรรมการ
นายไกรราช กวางเกษ	เจ้าหน้าที่ดำเนินรายการ
นางสาวสงัด ชัยเทศ	เจ้าหน้าที่ดำเนินรายการ
นายแดง คงยศ	เจ้าหน้าที่ดำเนินรายการ
นางรัชณี เส็งมี	เจ้าหน้าที่ธุรการ
นางชื่น อินทรศรี	เจ้าหน้าที่ธุรการ
นายปราโมทย์ ไยสุน	เจ้าหน้าที่เทคนิค
นายจำลอง กองดวง	เจ้าหน้าที่เทคนิค

คณะกรรมการของศูนย์ศึกษาฯวนเกษตร

นายวิบูลย์ เข็มเฉลิม	ประธานศูนย์ศึกษาฯวนเกษตร
นายครรชิต เข็มเฉลิม	ผู้ประสานงาน
นายศักดิ์ชัย ชาดาดิ	ผู้ประสานงาน
นางศรันยา คำพิลา	เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ
นางสาวฉวีวรรณ พิมพัฒน์	เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฯ
นางสาวชลชญา ชาญจรินทร์	ลูกจ้างทั่วไป
นางสาวกมลภทร กสิกรรม	ลูกจ้างทั่วไป
นางสาวกัญญา ดุชิตา	ลูกจ้างทั่วไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการเกษตร

ชื่อหน่วยงาน.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2552

กระบวนการสื่อสาร

1. บทบาทของหน่วยงานในการสื่อสารกับชาวบ้าน/ชุมชนเป็นอย่างไร
2. สื่อและเนื้อหาที่หน่วยงานใช้ในการสื่อสารกับชาวบ้าน/ชุมชนมีอะไรบ้าง และคิดว่าสื่อชนิดใดที่มีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการ/กิจกรรมมากที่สุด
3. ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมมีอะไรบ้าง และมีวิธีแก้ไขปัญหาอย่างไร
4. โครงสร้างคณะทำงานของหน่วยงาน (สืบค้นจากเอกสาร)

กระบวนการมีส่วนร่วม

เมื่อทางหน่วยงานจัดโครงการ/กิจกรรม ในส่วนของชาวบ้าน/ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง

1. มีการสอบถามความต้องการหรือประชุมร่วมกันกับชาวบ้านก่อนเริ่มโครงการ/กิจกรรมหรือไม่ อย่างไร
2. มีโครงการ/กิจกรรมใดบ้างที่มีการสอบถามความต้องการหรือประชุมร่วมกันกับชาวบ้านก่อนเริ่มโครงการ/กิจกรรม ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างไร (ยกตัวอย่างโครงการ)
  - ร่วมเป็นคณะทำงานหรือคณะกรรมการ
  - ร่วมประชุม
  - ร่วมเป็นวิทยากร
  - ร่วมทำสื่อ โปสเตอร์ ป้าย หรือเอกสาร
  - ร่วมทำหลักสูตรการอบรม/การสาธิต
  - ร่วมทำกิจกรรมอื่น ๆ
3. มีการติดตามประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ/กิจกรรมหรือไม่
4. ชาวบ้านได้เข้ามาถามหรือขอคำปรึกษากับทางหน่วยงานหรือไม่ อย่างไร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสอบถาม

เรื่อง การสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาการเกษตร

ชื่อ.....บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2552

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน ( ) และเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
2. ปัจจุบันท่านอายุ.....ปี
3. ศาสนา ( ) พุทธ ( ) คริสต์ ( ) อิสลาม
( ) อื่น ๆ ระบุ.....
4. ระดับการศึกษา.....
5. สถานภาพ ( ) โสด ( ) สมรส ( ) หย่า
( ) ม่าย
6. สถานภาพในครอบครัว ( ) หัวหน้าครอบครัว ( ) สมาชิก ระบุ.....
7. สถานภาพ
  - 7.1 สถานภาพในชุมชน
ชื่อชุมชน/กลุ่ม/หน่วยงาน/องค์กร.....
ฐานะ ( ) หัวหน้า/ประธาน ( ) กรรมการ
( ) สมาชิก
( ) อื่น ๆ ระบุ.....
  - 7.2 สถานภาพนอกชุมชน
ชื่อชุมชน/กลุ่ม/หน่วยงาน/องค์กร.....
ฐานะ ( ) หัวหน้า/ประธาน ( ) กรรมการ
( ) สมาชิก
( ) อื่น ๆ ระบุ.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

8. อาชีพหลัก
- ( ) เกษตรกร ( ) รับราชการ
 ( ) ธุรกิจส่วนตัว ( ) ค้าขาย
 ( ) รับจ้างในภาคการเกษตร ( ) รับจ้างนอกภาคการเกษตร
 ( ) อื่น ๆ ระบุ.....

9. อาชีพรอง
- ( ) เกษตรกร ( ) รับราชการ
 ( ) ธุรกิจส่วนตัว ( ) ค้าขาย
 ( ) รับจ้างในภาคการเกษตร ( ) รับจ้างนอกภาคการเกษตร
 ( ) ไม่มีอาชีพรอง ( ) อื่น ๆ ระบุ.....

10. ท่านรับข้อมูล ข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อใดบ้าง

ชนิดสื่อ	รับ	ไม่รับ	รายละเอียด / เหตุผล
สื่อหลัก			
- โทรทัศน์			กรณารับช่อง/ ชื่อรายการ .....
- วิทยุ			กรณารับสถานี/ ชื่อรายการ .....
- หนังสือพิมพ์			กรณารับชื่อหนังสือพิมพ์/ ชื่อคอลัมน์ .....
สื่อชุมชน			
- วิทยุชุมชน			กรณารับสถานี/ ชื่อรายการ .....
- หอกระจายข่าว			กรณารับที่ตั้ง .....
สื่อบุคคล			
- ผู้นำชุมชน			กรณารับชื่อ/ ตำแหน่ง .....
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ			กรณารับหน่วยงาน/ ตำแหน่ง .....
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเอกชน			กรณารับหน่วยงาน/ตำแหน่ง .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

10. ท่านรับข้อมูล ข่าวสารหรือความรู้เกี่ยวกับการเกษตรจากสื่อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ชนิดสื่อ	รับ	ไม่รับ	รายละเอียด /เหตุผล
สื่อกิจกรรม			
- การอบรม/ การสาธิต			กรุณาระบุชื่อเรื่อง .....
- การศึกษาดูงาน			กรุณาระบุชื่อเรื่อง .....
- การรณรงค์			กรุณาระบุชื่อเรื่อง .....
สื่ออื่น ๆ			
- แผ่นพับ			กรุณาระบุชื่อเรื่อง .....
- ป้าย/โปสเตอร์			กรุณาระบุชื่อเรื่อง .....
- อื่น ๆ ระบุ.....			กรุณาระบุชื่อเรื่อง .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2.1 ก การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน
(ศูนย์ศึกษาเขาคินชั้น/ เครือข่ายป่าตะวันออก)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ และเติมข้อความลงในช่องว่าง

ประเด็น	ศูนย์ศึกษา เขาคินชั้น		เครือข่าย ป่าตะวันออก		รายละเอียด /เหตุผล
	ร่วม /เคย	ไม่ร่วม /ไม่เคย	ร่วม /เคย	ไม่ร่วม /ไม่เคย	
1.การมีส่วนร่วมในการวางแผน					
1.1 ร่วมประชุม					กรณาระบุชื่อเรื่อง .....
1.2 ร่วมเป็นกรรมการในการดำเนิน โครงการและกิจกรรม					กรณาระบุชื่อโครงการ .....
1.3 ร่วมเสนอความคิดเห็นในการ ดำเนินโครงการและกิจกรรม					กรณาระบุชื่อโครงการ .....
1.4 ร่วมวางแผนในการดำเนิน โครงการและกิจกรรม					กรณาระบุชื่อโครงการ .....
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ ผู้ผลิต					
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการกำหนด/ เลือกประเด็นหัวข้อและเนื้อหาของ โครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาริต ฯลฯ)					กรณาระบุหัวข้อเนื้อหา/ ชนิดสื่อ .....
2.2 ร่วมทำหน้าที่ในการรวบรวม/ จัดหาข้อมูลที่ใช้ในโครงการ/กิจกรรม (อบรม/สาริต ฯลฯ)					กรณาระบุหัวข้อเนื้อหา/ ชนิดสื่อ .....
2.3 ร่วมทำหน้าที่ในการผลิตสื่อที่ใช้ ในโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาริต ฯลฯ)					กรณาระบุชนิดสื่อ .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2.1 ก การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน
(ศูนย์ศึกษาฯ เขานินช้อน/ เครือข่ายป่าตะวันออก)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ และเติมข้อความลงในช่องว่าง

ประเด็น	ศูนย์ศึกษาฯ เขานินช้อน		เครือข่าย ป่าตะวันออก		รายละเอียด /เหตุผล
	ร่วม /เคย	ไม่ร่วม /ไม่เคย	ร่วม /เคย	ไม่ร่วม /ไม่เคย	
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร					
3.1 ท่านเคยเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)					กรณาระบุชื่อโครงการ .....
3.2 หลังจากท่านเข้าร่วมโครงการ/ กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) แล้ว ท่านเคย ติดต่อขอข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมหรือไม่					กรณาระบุเรื่องที่ติดต่อ .....
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล					
4. ร่วมประเมินผลโครงการ/ กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ)					กรณาระบุชื่อโครงการ .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2.1 ข การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน
(สถาบันวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ และเติมข้อความลงในช่องว่าง

ประเด็น	สถาบันวิทยุชุมชนเขาหินซ้อน		รายละเอียด/เหตุผล
	ร่วม/เคย	ไม่ร่วม/ไม่เคย	
1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน			
1.1 ร่วมเป็นคณะทำงาน/ สมาชิกของสถานีฯ			
1.2 ร่วมวางแผนการดำเนินงาน/ การจัดผังรายการของสถานีฯ			
2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร/ผู้ผลิต			
2.1 ร่วมทำหน้าที่ในการหาข้อมูลมาใช้ในรายการของสถานีฯ			กรณารับชื่อรายการ .....
2.2 ร่วมเป็นผู้จัดรายการของสถานีฯ			กรณารับชื่อรายการ .....
3. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร			
3.1 ท่านเคยรับฟังรายการของสถานีฯหรือไม่			กรณารับชื่อรายการ .....
3.2 ท่านเคยโทรศัพท์เข้าไปพูดคุยหรือขอเพลงกับผู้จัดรายการ/ ดีเจหรือไม่			กรณารับชื่อรายการ .....
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล			
4. ท่านเคยประเมินผลการจัดรายการของสถานีฯหรือไม่			กรณารับชื่อรายการ .....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2.2 การมีส่วนร่วมในการสื่อสารชุมชน

(ศูนย์ศึกษาเขานินช้อน/ เครือข่ายป่าตะวันตก/ สถาบันวิทยุชุมชนเขานินช้อน)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร					
5.1 ได้รับข้อมูล ข่าวสารหรือความรู้ใหม่ ๆ					
5.2 ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในโครงการ/กิจกรรม (อบรม/สาธิต ฯลฯ) ต่าง ๆ					
5.3 ได้รับคำแนะนำ/การให้คำปรึกษา/การช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ					
5.4 สามารถนำข้อมูล ข่าวสารที่ได้จากโครงการ/กิจกรรม(อบรม/สาธิต ฯลฯ) ไปปรับใช้ในการประกอบอาชีพได้					

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้